

BRAČNE DISPENZE PETRA DIVNIĆA (1576.) I NIKOLE DIVNIĆA (1602.) KAO IZVOR SPOZNAJA O RODOSLOVLJU OBITELJI DIVNIĆ I PRIMJENI NEKIH ODREDBI DEKRETA TRIDENTSKOG KONCILA O REFORMIRANJU BRAKA U ŠIBENSKOJ KOMUNI*

Iva KURELAC
Odsjek za povijesne znanosti
Zavod za povijesne i društvene znanosti
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Zagreb, Hrvatska

UDK: 929.52 Divnić
DOI: 10.21857/yk3jwh7649
Izvorni znanstveni rad
Prihvaćeno: 5. veljače 2024.

Predmet istraživanja su dvije neobjavljene bračne dispense iz 1576. i 1602. godine članova šibenske plemićke obitelji Divnić, Petra i Nikole, potomaka druge grane obitelji Divnić, potekle od Šimuna Ciprijanova. Polazeći od ključnih propisa rimskog i srednjovjekovnog kanonskog prava o bračnome pravu, Dekreta Tridentskog koncila (1563.) o reformiranju braka i nekih odredbi Šibenskog statuta, na primjeru bračnih dispensi Petra i Nikole Divnić razmatra se primjena pojedinih tridentskih odredbi o ženidbenim zaprekama (osobito *impedimentum consanguinitatis*) u šibenskoj komuni te procedura dobivanja i verifikacije bračnog oprosta (*dispensatio*). Precizno se određuje mjesto Petra i Nikole u rodoslovlju obitelji Divnić te se razmatraju njihove rodbinske veze sa šibenskim plemićkim obiteljima Vrančić i Zavorović. Donose se i nove spoznaje o dosad nepoznatim članovima obitelji Zavorović, među kojima i ta da je baka po majci znamenitog šibenskog humanista Fausta Vrančića bila Klara Zavorović, udana za Šimuna Dobrojevića. Objavljuju se transkripcije obiju dispensi te dio rodoslovlja obitelji Divnić i Zavorović.

Gljučne riječi: Petar Divnić, Nikola Divnić, Ursula Divnić, Margareta Vrančić, Klara Zavorović, Zavorovići, rodoslovlje, bračno pravo, bračna dispensa, Tridentski koncil, Šibenik.

UVOD

Bračno pravo u rimskom i srednjovjekovnom kanonskom pravu je, dakako, izuzetno opsežna i kompleksna povijesnopravna tema kojom se ovom prilikom nećemo detaljno baviti, ali ćemo, svjesni nedostatka znanstvenih studija o bračnome pravu u šibenskoj komuni, isključivo u svrhu šire kontekstualizacije dviju bračnih dispensi šibenskih plemića Petra Divnić (1576.) i Nikole Divnić (1602.), koje su predmet našega istraživanja, najprije pokušati ukratko

* Ovaj rad nastao je u sklopu projekta financiranog od Hrvatske zaklade za znanost IP-2022-10-5130 „Izvori za hrvatsku povijest – istraživanje, kritičko izdavanje i analiza”.

iznijeti najvažnije činjenice o bračnome pravu u rimskom i srednjovjekovnom kanonskom pravu.¹ Potom ćemo se, uzevši u obzir činjenicu da izvori koji se analiziraju u ovome radu datiraju iz posttridentskog razdoblja, osvrnuti i na reformu sakramenta braka provedenu u sklopu trećeg perioda Tridentskog koncila održanog 1563. godine. Naposljetku ćemo na primjeru dvaju navedenih dokumenata pokušati utvrditi u kojoj su se mjeri u šibenskoj komuni primjenjivale odredbe tridentskog Dekreta o reformiranju braka te što je to u praksi konkretno značilo u kontekstu procedure podnošenja zahtjeva za bračnu dispensu, mogućnosti njezina dobivanja i njezine verifikacije lokalnih crkvenih vlasti.

BRAČNO PRAVO U RIMSKOM I SREDNJOVJEKOVNOM KANONSKOM PRAVU TE DEKRETU TRIDENTSKOG KONCILIA (1563.) O REFORMIRANJU BRAKA

Od 12. stoljeća, kada su crkveni kanoni prvi put objedinjeni i obrađeni Gracijanovim dekretom (*Decretum Gratiani*, odnosno *Concordantia discordantium canonum*),² pa do Tridentskog koncila (1545. – 1563.), bračno je pravo Rimokatoličke crkve bilo regulirano crkvenim zakonima, sadržanim u kanonskom pravu (*Corpus iuris canonici*). Od 16. stoljeća termin *Corpus iuris canonici* odnosi se na šest zbirki izvora kanonskog prava, a osim tih zbirki kanona počinju se sastavljati i bulariji (zbirke papinskih odredbi), koji se smatraju onodobnim najopsežnijim vrelom crkvenoga prava, te zbirke koncila (općih crkvenih sabora) koje su, osim kanona, sadržavale cjelovite rasprave s pojedinih koncila te pravne zaključke i norme.³ Za dogmatsko formuliranje

¹ Zahvaljujem kolegama Henriku Heldu i Tomislavu Karloviću s Katedre za rimsko pravo Pravnoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu na savjetima i pomoći u vezi s pribavljanjem dijela literature o bračnome pravu u rimskome i srednjovjekovnom kanonskom pravu korištene u ovome radu.

² Aemilius FRIEDBERG, *Corpus iuris canonici*, sv. I-II, Lipsiae, 1879. (pretisak Graz, 1959.). <https://geschichte.digitale-sammlungen.de/decretum-gratiani/online/angebot>, posjećeno 20. 2. 2024. Jean DAUVILLIER, *Le mariage dans la droit classique de l'Eglise depuis le Décret de Gratien (1140) jusqu'à la mort de Clément V (1314)*, Paris, 1933., 9 – 11; Gabriel LE BRAS, Charles LEFEBVRE, Jacqueline RAMBAUD, *L'âge classique 1140 – 1378: sources et théorie du droit*, sv. VII, Paris, 1965., 128.

³ Karl GROSS, *Udžbenik crkvenoga prava Katoličke crkve*, prev. Milan Novak, Zagreb, 1930., 41 – 42, 48 – 50. Jedno od važnijih takvih izdanja zbirki izvora kanonskog prava jest rimsko izdanje pape Grgura XIII. iz 1582. Usp. *Liber sextus decretalium d. Bonifacii papae VIII. suae integritati una cum Clementinis et Extrauagantibus, earumque Glossis restitutus: Cum privilegio Gregorii XIII. Pont. Max. et aliorum principum*, Romae, 1582. https://archive.org/details/bub_gb_g0hbC62cFRkC/page/n5/mode/2up, posjećeno 20. 4. 2024.

i reformiranje dotadašnjeg crkvenog pravnog sustava, pa tako i sakramenta braka, svakako su najvažniji dekreti Tridentskog koncila doneseni 1563. za pontifikata pape Pija IV. (1559. – 1565.). Dekret o reformiranju braka (*Decretum de reformatione matrimonii*), objavljen 11. studenog 1563. u sklopu 24. zasjedanja koncila, sastojao se od bračne doktrine, dvanaest kanona i deset poglavlja *super reformatione*.⁴ Prema kanonskom pravu, koje je počivalo i na srednovjekovnim teološkim postavkama, brak je u prvoj polovici 12. stoljeća postao jedan od sedam crkvenih sakramenata te je do Tridentskog koncila definiran kao nerazrješiv,⁵ odnosno kao zajednica koju muškarac i žena sklapaju doživotno (*foedus, quo vir et mulier inter se et totius vitae consortium*), što je, pak, bilo u potpunoj suprotnosti s pravnim konceptom bračne veze u rimskome pravu, prema kojemu je sklapanje braka bio privatn, neformalan i svjetovan čin te je bila dozvoljena i rastava braka.⁶ Tek nakon Tridentskog koncila 1563. bilo je dozvoljeno raskinuti bračnu zajednicu (*separatio quoad thorum et mensam*), ali ne i brak kao takav jer se on i dalje smatrao nerazrješivim (*matrimonii perpetuum indissolubilemque nexum*), a

⁴ Aemilius Ludovicus RICHTER, *Canones et decreta Concilii Tridentini*, Lipsiae, 1853., 214 – 220; Giuseppe ALBERIGO, Alberto MELLONI, *Conciliarum oecumenicorum generaliumque decreta: Editio critica*, sv. III, *The Oecumenical Councils of the Roman Catholic Church: From Trent to Vatican II (1545 – 1965)*, Turnhout, 2010., 124 – 131; Stephanus EHSES, *Concilii Tridentini actorum pars sexta complectens acta post sessionem sextam (XXII) usque ad finem concilii (17. Sept. 1562. – 4. Dec. 1563.)*, Fribourgi, Brisgoviae, 1965., 966 – 971. Prvo od deset poglavlja *super reformatione* sadržavalo je novu verziju dekreta *Tametsi* kojim su, među ostalim, definirani uvjeti sklapanja valjanog javnog braka te su u tu svrhu određene procedure, propisi i norme, ali i razlozi zbog kojih je brak bio nevaljan. G. ALBERIGO, A. MELLONI, *The Oecumenical Councils*, 126 – 128; S. EHSES, *Concilii Tridentini*, 968 – 969. O tome vidi i: Philip L. REYNOLDS, *How Marriage Became One of the Sacraments: The Sacramental Theology of Marriage from its Medieval Origins to the Council of Trent*, Cambridge, 2016., 845 – 847.

⁵ Kanonsko je pravo, naime, dozvoljavalo poništenje konzumiranog braka (*divortium quoad vinculum*) s dozvolom ponovne ženidbe isključivo u slučaju postojanja neke od ženidbenih zapreka, a rastava (*divortium quoad thorum*) bez dozvole za ponovnu ženidbu dok god su oba partnera živa bila je dozvoljena u slučaju preljuba. Charles DONAHUE, Jr., *Law, Marriage and Society in the Later Middle Ages*, Cambridge, 2007., 33; P. L. REYNOLDS, *How Marriage Became One of the Sacraments*, 28 – 33, 41 – 43.

⁶ Antoni DEBIŃSKI, *Church and Roman Law*, Lublin, 2010., 138, 139, bilj. 440; C. DONAHUE, Jr., *Law, Marriage and Society*, 16; Philip L. REYNOLDS, When Medieval Theologians Talked About Marriage, What Were They Really Talking About?, u: *Law and Marriage in Medieval and Early Modern Times: Proceedings of the Eighth Carlsberg Academy Conference on Medieval Legal History 2011*, ur. Per Andersen i dr., Copenhagen, 2012., 14, 29, 37 – 38; Primjerice, u razdoblju patristike crkveni su očevi razlikovali *lex humana* i *lex divina*, smatrajući zakone rimskoga prava koji su dozvoljavali rastavu ljudskima, a ne božanskima. Philip L. REYNOLDS, *Marriage in the Western Church: The Christianization of the Marriage During the Patristic and Early Medieval Periods*, Leiden, New York, Köln, 151 – 152.

tada je formaliziran i sam čin sklapanja braka te je propisano obvezno sklapanje braka u crkvi u prisustvu svećenika i najmanje dvojice svjedoka.⁷

Premda se srednjovjekovno kanonsko pravo, kako pretklasično tako i klasično, uvođenjem novih zakona u pogledu definicije braka i načina stupanja u brak posve odmaknulo od tradicije rimskoga prava, sudeći prema odredbama koje su se odnosile na ženidbene smetnje, odnosno na ženidbene zapreke (*impedimenta dirimentia*) i zabrane (*impedimenta impedimentia*),⁸ u kanonskom su pravu u cijelosti ipak zadržani, a dijelom i prilagođeni i prošireni principi rimskoga prava koji su se, primjerice, odnosili na sprečavanje incesta te je njima propisana zapreka sklapanja braka među krvnim srodnicima (*impedimentum consanguinitatis*) i tazbinom (*impedimentum affinitatis*), kao i način računanja stupnjeva krvnog srodstva. Rimsko je pravo, naime, zabranjivalo ženidbu među krvnim srodnicima u izravnoj lozi do šestoga ili sedmoga koljena i do trećeg koljena krvnoga srodstva u pobočnoj lozi.⁹ U pretklasičnom kanonskom pravu ženidbena se zapreka sukladno odredbama rimskoga prava i srednjovjekovnim teološkim postavkama (Izidor Seviljski, *Etymologiae*, IX, 6.29 i Ivo od Chartresa, *Decretum* IX, 7; *Panormia* VII, 74.) također nastojala proširiti na što veći broj osoba povezanih nekim oblikom srodstva, pa je bila zabranjena ženidba između osoba povezanih krvnim srodstvom (*consanguinitas*) ili tazbinom (*affinitas*) u šestom i sedmom koljenu.¹⁰ Klasično je kanonsko pravo, pak, nastojalo smanjiti

⁷ A. DĘBIŃSKI, *Church and Roman Law*, 131, 138 – 140; P. L. REYNOLDS, *How Marriage Became One of the Sacraments*, 50; Vilma PEZELJ, Naznake pravnog položaja žene u srednjovjekovnom Zadru, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 43, br. 3-4, Split, 2006., 531, bilj. 57; A. L. RICHTER, *Canones et decreta*, 214, 216 – 217, 226 – 238; G. ALBERIGO, A. MELLONI, *The Oecumenical Councils*, 124 – 125, 127; S. EHSSES, *Concilii Tridentini*, 966 – 969, 976.

⁸ Ženidbene smetnje u srednjovjekovnoj se pravnoj praksi počinju primjenjivati početkom 13. stoljeća, a dijelile su se na zapreke koje su brak činile nevaljanim i na zabrane koje su ga činile nedozvoljenim. C. DONAHUE, Jr., *Law, Marriage and Society in the Later Middle Ages*, 18; J. DAUVILLIER, *Le mariage dans le droit classique de l'Eglise*, 143 – 144. Ante CRNICA, *Priručnik kanonskoga prava katoličke crkve*, Zagreb, 1945., 196 – 209; K. GROSS, *Udžbenik crkvenoga prava*, 279 – 283.

⁹ A. DĘBIŃSKI, *Church and Roman Law*, 141; P. L. REYNOLDS, *How Marriage Became One of the Sacraments*, 51.

¹⁰ Prema Izidoru Seviljskom, postojalo je šest doba svijeta i šest doba ljudskog života, pa je on sukladno tomu smatrao da je i krvno srodstvo iščezavalo nakon šestog koljena. Isidorus HISPALENSIS, *Etymologiae. De summo bono*, Venetiis, 1483., 48 – 49, <https://archive.org/details/etymologiaeaddde00isid/page/n107/mode/2up>, posjećeno 20. 4. 2024. Ivo CARNOTENSIS, *Decretum Ivonis Carnutensis Episcopi septem ac decem tomis sive partibus constans*, Lovanii, 1561., 308, https://ia801500.us.archive.org/22/items/Decretum_Ivonis_1561/16582022018888sb11198588.pdf, posjećeno 20. 4. 2024.; Ivo CARNOTENSIS, *Panormia*, [S.l.], 13. st., s. f., <https://www.digitale-sammlungen.de/de/view/bsb00106821?page=206,207>, posjećeno 20. 4. 2024.; P. L. REYNOLDS, *How Marriage Became One of the Sacraments*, 51, bilj. 132.

broj osoba povezanih nekim oblikom srodstva na koje bi se odnosila zapreka sklapanja braka te je nakon Četvrtog lateranskog koncila propisano da papa može dati dispencu za sve stupnjeve srodstva, osim izravnog.¹¹ Bračne dispence (*dispensatio*), odnosno oprosti, kao sastavni dio regulative kanonskog prava definirani su do sredine 13. stoljeća, no njihov su razvoj i modifikacija nastavljeni i tijekom 15. i 16. stoljeća. Svrha dispence bila je ponajprije omogućiti kršćanima da unatoč određenim crkvenim zaprekama i zabranama u nekom konkretnom slučaju i pod određenim okolnostima¹² ipak prime neki od crkvenih sakramenata. Zahtjevi za bračnu dispencu u većini su se slučajeva podnosili u svrhu poništenja braka ili radi dobivanja dozvole za sklapanje braka među krvnim rođacima i tazbinom. Formalna procedura podnošenja zahtjeva za oprost od ženidbene zapreke ili zabrane podrazumijevala je u prvome redu obraćanje lokalnim crkvenim vlastima – biskupu ili vikaru – zaduženima za provjeru točnosti

¹¹ *Licet ex quadam necessitate preter communem formam alias fuerit institutum ut in consanguinitatis et affinitatis gradibus computandis valeret testimonium de auditu cum propter brevem hominum vitam testes de visu deponere non valerent usque ad gradum septimum computando quia tamen pluribus exemplis et certis experimentis didicimus ex hoc multa pericula contra legitima coniugia provenisse statuimus ne super hoc recipiantur testes de cetero de auditu cum iam quartum gradum prohibitio non excedat nisi persone graves exstiterint quibus fides merito sit adhibenda et ante motam litem testificata didicerint ab antiquioribus quidem suis non utique uno cum non sufficeret ille si viveret sed duobus ad minus nec ab infamibus et suspectis sed a fide dignis et omni exceptione maioribus. Cum satis videretur absurdum illos admitti quorum repellerentur actiones. Nec tamen si unus a pluribus vel infames ab hominibus bone fame acceperint quod testentur tamquam plures et idonei testes debent admitti cum etiam secundum solitum ordinem iudiciorum non sufficiat unus testis assertio etiamsi presidali dignitate prefulgeat et actus legitimi sint infamibus interdicti. Testes autem huiusmodi proprio iuramento firmantes quod ad ferendum in causa ipsa testimonium odio vel timore vel amore vel commodo non procedant personas expressis nominibus vel demonstratione sive circumlocutione sufficienti designent et ab utroque latere clara computatione gradus singulos distinguant et in suo nihilominus iuramento concludant se accepisse a suis maioribus quod deponunt et credere ita esse. Sed nec tales sufficiant nisi iurati deponant se vidisse personas saltem in uno predictorum graduum constitutas pro consanguineis se habere. Tolerabilius est enim aliquos contra statuta hominum copulatos dimittere quam coniunctos legitime contra statuta domini separare. Usp. Constitutio 52., u: Giuseppe ALBERIGO, Alberto MELLONI, *Conciliorum oecumenicorum generaliumque decreta: Editio critica*, sv. II/1, *The General Councils of Latin Christendom. From Constantinople IV to Pavia-Siena (869 – 1424)*, Turnhout, 2013., 191 – 192. Prema kanonskoj metodi koljena su se, dakle, računala tako da su se brojale generacije do zajedničkog pretka, a ako je u pojedinoj lozi broj generacija bio nejednak, zabrana je vrijedila za broj generacija u duljoj lozi. Nakon Četvrtog lateranskog koncila broj koljena krvnoga srodstva za koje je vrijedila bračna zabrana smanjen je sa šest i sedam na četiri koljena, a za tazbinu se zabrana odnosila samo na one povezane krvnim srodstvom sa supružnikom do četvrtog koljena (do trećeg za bratiće). O tome vidi: C. DONAHUE, Jr., *Law, Marriage and Society*, 27 – 29; J. DAUVILLIER, *Le mariage dans la droit classique de l'Eglise*, 147. O razvoju dispence u klasičnom kanonskom pravu od pape Aleksandra III. (1159. – 1181.) do pape Klementa V. (1305. – 1314.) vidi: J. DAUVILLIER, *Le mariage dans la droit classique de l'Eglise*, 201 – 221.*

¹² K. GROSS, *Udžbenik crkvenoga prava*, 331.

činjenica navedenih u zahtjevu, o čemu je ovisilo njegovo ispunjavanje, a u zahtjevu je valjalo naglasiti da predmet zbog svoje složenosti zahtijeva potvrdu stručnjaka za kanonsko pravo papinske kurije (auditora) koji je potom dodatno provjeravao jesu li podneseni zahtjev i konačna odluka u skladu s kanonskim pravom.¹³

Kao što smo spomenuli, na trećem zasjedanju Tridentskog koncila održanom 11. studenog 1563. donesen je Dekret o reformiranju braka (*Decretum de reformatione matrimonii*) u sklopu kojega je objavljena bračna doktrina (*Doctrina de sacramento matrimonii*), a kojom su obuhvaćene i ženidbene zapreke (*De matrimonii impedimentis et annulatione*).¹⁴ Ženidbene zapreke činile su sklapanje braka nedopuštenim ili nevaljanim ako prethodno nije udijeljen oprost.¹⁵ Jedna od najčešćih zapreka za sklapanje braka, navedena i u dispenzama koje su predmet našega istraživanja, jest krvno srodstvo (*impedimentum consanguinitatis*). Tom je zaprekom propisano da brak ne smije biti sklopljen između osoba povezanih krvnim srodstvom u svim stupnjevima u izravnoj lozi, bilo uzlaznoj ili silaznoj, zakonitoj ili naravnoj, a u pobočnoj lozi uključivo do četvrtog koljena.¹⁶ Međutim, kada je riječ o pobočnoj lozi, u obzir je valjalo uzeti i je li loza jednaka ili nejednaka, te se u slučaju nejednake loze srodstvo koje prelazi treće koljeno prilikom traženja oprosta od ženidbene zapreke više nije smatralo zaprekom za sklapanje braka.¹⁷ Ženidbena zabrana je, pak, strogo zabranjivala ženidbu,

¹³ Kirsi SALONEN, Re-defining Marriage Impediments: Tolerating Dubious Marriages through a Special Declaration from the Apostolic Penitentiary in the Late Middle Ages, u: *Law and Marriage in Medieval and Early Modern Times: Proceedings of the Eighth Carlsberg Academy Conference od Medieval Legal History 2011*, ur. Per Andersen i dr., Copenhagen, 2012., 161 – 165.

¹⁴ U ženidbene zapreke ubrajale su se sila i strah (*impedimentum vis ac metus*), zabluda (*impedimentum erroris*), sklapanje braka pod uvjetom (*matrimonium initum sub conditione*), otmica (*impedimentum raptus*), bračna veza (*impedimentum ligaminis*), posvećenje za svećenika (*impedimentum professionis religiosae*), maloljetnost (*impedimentum aetatis*), tjelesna nemoć (*impedimentum impotentiae*), krvno srodstvo (*impedimentum consanguinitatis*), tazbina (*impedimentum affinitatis*), javna čestitost (*impedimentum publicae honestatis*), duhovno i zakonsko srodstvo (*impedimentum cognationis spiritualis et legalis*), zločin (*impedimentum criminis*), crkvena zabrana (*impedimentum interdicti ecclesiae*) i vremenska zabrana (*impedimentum temporis clausi*). A. L. RICHTER, *Canones et decreta*, 214 – 220, 238 – 277; G. ALBERIGO, A. MELLONI, *The Oecumenical Councils*, 124 – 125; S. EHSES, *Concilii Tridentini*, 966 – 967.

¹⁵ A. L. RICHTER, *Canones et decreta*, 220, 272; A. CRNICA, *Priručnik kanonskoga prava*, 196 – 197; G. ALBERIGO, A. MELLONI, *The Oecumenical Councils*, 129; S. EHSES, *Concilii Tridentini actorum pars sexta*, 970, 976.

¹⁶ A. DEBIŃSKI, *Church and Roman Law*, 141 – 142; A. L. RICHTER, *Canones et decreta*, 261; G. ALBERIGO, A. MELLONI, *The Oecumenical Councils*, 125, 129; S. EHSES, *Concilii Tridentini actorum pars sexta*, 967, 970.

¹⁷ Ako je pobočna loza jednaka, s obje strane ima jednak broj koljena počev od zajedničkog pretka, dok nejednaka pobočna loza na jednoj strani ima koljeno manje od druge strane loze te se u tom

ali se brak, u slučaju da je ipak sklopljen, nije smatrao nevaljanim. Razlozi za dobivanje crkvenog oprosta od ženidbenih smetnji bili su kanonski i nekanonski te su se prema važećim crkvenim propisima navodili u molbi za oprost upućenoj nadležnoj biskupiji ili papi, a podnositelj zahtjeva plaćao je pristojbu za troškove izvršenja oprosta.¹⁸

BRAK (*MATRIMONIUM*) U NEKIM ODREDBAMA ŠIBENSKOG STATUTA

Činjenica da je bračno pravo bilo pod izravnom regulativom crkvenog prava razlog je tomu da je ono vrlo šturo regulirano statutarnim pravom, a pojedine statutarne bračne odredbe katkad su čak i protivne crkvenoj doktrini. U statutima dalmatinskih komuna nalazimo formulacije *matrimonium contractum*, *matrimonium contrahendum* te *contrahere*, koje svjedoče o utjecaju kanonskih propisa na statutarno pravo, prema kojima je brak, sukladno načelima rimskog i srednjovjekovnog kanonskog prava, osobito Gracijanova dekreta, smatran konsenzualnim kontraktom zasnovanim na načelu *consensus facit nuptias*,¹⁹ no

slučaju uzima za kraću lozu uzima daljnje koljeno, pa se, primjerice, za osobu koja je s jedne strane loze u drugom koljenu i za osobu koja je s druge strane u trećem koljenu uzima da su zajednički povezane u trećem koljenu, uz napomenu da treće koljeno dotiče drugo (*in tertio gradu tangente secundum*). A. CRNICA, *Priručnik kanonskoga prava*, 196 – 200; K. GROSS, *Udžbenik crkvenoga prava*, 334; A. L. RICHTER, *Canones et decreta*, 198 – 199, 271 – 277.

¹⁸ A. CRNICA, *Priručnik kanonskoga prava*, 196 – 200; K. GROSS, *Udžbenik crkvenoga prava*, 334; A. L. RICHTER, *Canones et decreta*, 198 – 199, 271 – 277.

¹⁹ Primjerice, dalmatinski su statuti izričito branili sklapanje brakova serva i ancilla, a prema kanonskom pravu sklapanje braka između pripadnika različitih društvenih slojeva je bilo dozvoljeno. V. PEZELJ, *Naznake pravnog položaja žene*, 531, 532, bilj. 63; Neven BUDAČ, *Na dnu društvene ljestvice; robovi i služničad na istočnoj jadranskoj obali*, Zagreb, 2021., 160 – 161; A. DĘBIŃSKI, *Church and Roman Law*, 140; O načelu *consensus facit nuptias* vidi više u: Riccardo ASTOLFI, *Il matrimonio nel diritto romano classico*, Milano, 2014., 12, 63 – 64, 79; Tomislav KARLOVIĆ, *Consensus facit nuptias* y la presunción de verdadero consentimiento, u: *Problemas del derecho de familia, infancia y adolescencia. Reflexiones desde distintas experiencias jurídicas*, ur. Natalia Rueda, Bogota, 2024., *passim*. Valja napomenuti da je implementacija bračnih odredbi Tridentskog koncila u praksi ovisila o lokalnoj demografiji, geografiji i vjerskoj politici. Primjerice, tijekom 16. i 17. stoljeća u ruralnim područjima Bosne, Slavonije, Srijema i Banata pod osmanskom upravom to je bio zahtjevan i složen proces, pri čemu je ponekad dolazilo i do proizvoljnih odstupanja od bračnih propisa Katoličke crkve. Iz pojedinih slučajeva s tog područja može se pretpostaviti da je tamošnje katoličko stanovništvo bilo upoznato s propisima Tridentskog koncila, no da su oni primjenivani sukladno lokalnim mogućnostima i potrebama. Emese MUNTÁN, *The Reception of Decree Tametsi in Northern Ottoman Europe (1580s – 1680s)*, *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne (ABMK)*, sv. 121, Lublin, 2023., 282, 284, 292, 296. O oprostima i dozvolama za vjenčanje u Porečkoj biskupiji početkom 17. stoljeća vidi: Marija MOGOROVIĆ CRLJENKO, *Druga strana braka: nasilje i ilegitimnost u (izvan)bračnim vezama na području Porečke biskupije u prvoj polovici 17. stoljeća*, Zagreb, 2012.,

statutarne odredbe koje se tiču braka su malobrojne, o čemu svjedoči i Šibenski statut.²⁰

U šibenskoj komuni statutom je regulirana dob stupanja u brak i sklapanje braka preko zastupnika, a članstvo u šibenskom Vijeću plemića uvjetovano je, primjerice, time da osoba potječe iz zakonitog braka. Prema Šibenskom statutu muškarac je bio punoljetan sa 16, a žena s 14 godina te su smjeli upravljati poslovima i ugovarati ih, što je podrazumijevalo i stupanje u brak (II, 56).²¹ Šibenski statut time povisuje dobnu granicu za sklapanje braka za muškarce i žene te odstupa od odredbi kanonskog prava prema kojima su muškarci bili punoljetni s 14, a žene s 12 godina.²² Reformacijama Šibenskog statuta od 3. siječnja 1417. (R, 188) određeno je da nitko mlađi od 18 ne može načiniti ugovor bez dozvole kneza i šibenskih rektora izuzev onih koji imaju tutore ili izvršitelje oporuke i izuzev da svatko tko je sposoban oporučivati može oporučivati i sklapati brak (*matrimonium contrahere*), bez obzira na tu odluku.²³ Šibenski statut za određene slučajeve propisuje posebni nalog, što se, među ostalim, odnosilo i na sklapanje braka preko zastupnika (*matrimonium contrahere per procuratorem*), pa onaj tko se želio oženiti preko zastupnika ili sklopiti brak u ime svoga gospodara, to nije mogao učiniti bez posebne punomoći gospodara (II, 64).²⁴ Reformacijama od 29. prosinca 1551. i 26. travnja 1552. (R, 289) određeno je da tko nije rođen iz zakonitog braka, makar bio i pozakonjen kasnijim brakom, ne može biti član šibenskog Plemićkog vijeća.²⁵

Navedenim odredbama Šibenski je statut regulirao statusno, obvezno i procesno pravo, a one su se djelomično odnosile i na bračno pravo. Međutim,

87 – 129; Marija MOGOROVIĆ CRLJENKO, *Libertatum et dispensationum matrimonialium*: knjige ženidbenih oprosta i dozvola za vjenčanje Porečke biskupije u prvoj polovici 17. st., u: *Bertošin zbornik: Zbornik u čast Miroslava Bertoše*, knj. 2, ur. Ivan Jurković, Pula, Pazin, 2013., *passim*. O braku u srednjovjekovnom Dubrovniku vidi: Zdenka JANEKOVIĆ RÖMER, *Maruša ili sudenje ljubavi: bračno-ljubavna priča iz srednjovjekovnog Dubrovnika*, Zagreb, 2007. O papinskim ženidbenim dozvolama za sklapanje braka u 14. i 15. stoljeću u dalmatinskim komunama od Zadra do Kotora vidi: Jadranka NERALIĆ, „Ut matrimonium libere et licite contrahere possint” – Papal 14th and 15th century matrimonial dispensations, u: *Hereditas rerum Croaticarum: ad honorem Mirko Valentić*, ur. Alexander Buczynski i dr., Zagreb, 2003., *passim*.

²⁰ Usp. II, 56; II, 64; R, 188; R, 289. Slavo GRUBIŠIĆ, *Knjiga statuta, zakona i refomacija grada Šibenika*, 2. izdanje, prev. Zlatko Herkov, Šibenik, 2019., 83, 87, 285, 339 – 340.

²¹ II, 56, S. GRUBIŠIĆ, *Knjiga statuta*, 83.

²² V. PEZELJ, Naznake pravnog položaja žene, 531, bilj. 58; Vilma PEZELJ, Pravni položaj žene u srednjovjekovnom Šibeniku, u: *Mustafa Imamović 45 godina naučnog i publicističkog rada*, ur. Jasmin Branković i dr., Sarajevo, Gradačac, 2010., 192.

²³ II, 56; R, 188. S. GRUBIŠIĆ, *Knjiga statuta*, 83, 285.

²⁴ II, 64. S. GRUBIŠIĆ, *Knjiga statuta*, 87; V. PEZELJ, Pravni položaj žene, 191.

²⁵ R, 289. S. GRUBIŠIĆ, *Knjiga statuta*, 339 – 340.

u Šibenskom statutu ne nalazimo odredbe o ženidbenim smetnjama, odnosno o ženidbenim zaprekama i zabranama ni o oslobađanju od istih (dispenzacija), i to zato što su takve odredbe striktno ulazile u domenu bračnog, odnosno crkvenog prava. Kao što ćemo pokazati na izvorima koje analiziramo u ovome radu, u šibenskoj su komuni, sukladno odredbama Tridentskog koncila,²⁶ za rješavanje zahtjeva za dobivanje oprosta od bračnih smetnji, odnosno dispense, bile nadležne lokalne crkvene vlasti (biskup ili vikar) i papa.

MJESTO PETRA I NIKOLE DIVNIĆA U RODOSLOVLJU OBITELJI DIVNIĆ

Šibenski plemići Petar i Nikola Divnić, čije su bračne dispense predmet ovoga istraživanja, članovi su ugledne šibenske plemićke obitelji Divnić. Prema podacima iz dispenzi Petra Divnić (12. svibnja 1576.) i Nikole Divnić (4. veljače 1602.), obojica su bili odvjetci druge grane obitelji, izumrle u 17. stoljeću, potekle od Šimuna Ciprijanova, čiji su članovi u drugoj polovici 16. stoljeća bili osobito aktivni u političkom, crkvenom i kulturnom životu šibenske komune.²⁷ Prema Galvaniju, koji se poziva na zbirku grbova tiskanoj u Pesaru, Divnić (lat. *Diphnicus*, tal. *Difnico*) su bili porijeklom iz Bosne Srebrene i od najstarijeg su doba pripadali tamošnjem plemstvu. Galvani navodi da nije poznato kada su točno Divnić došli u Dalmaciju, no spominje da je 1368. kao najstariji poznati član te obitelji zabilježen Mihovil Divnić, sudac Velike kurije u Skradinu.²⁸ Mihovilov suvremenik, možda brat ili rođak, bio je Ciprijan pokojnog Jurja iz Šibenika koji je s Margaretom Jurinić dobio sinove Jurja (umro oko 1467.), Šimuna (umro 1462.) i Nikolu (umro nakon 1470.) od kojih su potekle tri glavne obiteljske grane Divnić. Jurjeva grana izumrla je u 16. stoljeću, a članovi treće,

²⁶ A. L. RICHTER, *Canones et decreta*, 271 – 277; G. ALBERIGO, A. MELLONI, *The Oecumenical Councils*, 124 – 131; S. EHSSES, *Concilii Tridentini*, 966 – 971.

²⁷ Hrvatska – Biskupijski arhiv Šibenik (dalje: HR-BAŠ), biskup Luka Spingaroli (dalje: LS), sv. 34, b (1573. – 1582.), *Diritto di jus patronato di molte famiglie di Sebenico, per il conferimento del beneficio di S. Daniele in campo superiore, nell'anno 1566.*, fol. 22r – 23r. Vidi i ovdje, Prilog 1; Hrvatska – Biskupijski arhiv Šibenik (dalje: HR-BAŠ), biskupi Basso i Arrigoni (dalje: VB i VA), sv. 48, (1602. – 1622.), *Liber diuersorum*, fol. 3r – 5v. Vidi i ovdje, Prilog 2; Divnić, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 3, Č – Đ, ur. Trpimir Macan, Zagreb, 1993., 408; Frano DUJMOVIĆ, *Nin i Šibenik, Radovi Instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru*, sv. XVI – XVII, Zadar, 1969., 619 – 620.

²⁸ Federico Antonio GALVANI, *Il re d'armi di Sebenico*, sv. I., Venezia, 1884., 82. Prema Kolendiću, varijante prezimena *Diuinich*, *Difnic*, *Difnico* i *Difnicus* povezane su s riječima *diva* ili *divna* (djeva, djevojka). Usp. F. DUJMOVIĆ, *Nin i Šibenik*, 619., bilj. 19.

Nikoline grane, djeluju u 15. i prvoj polovici 16. stoljeća. Šimun Divnić oženio je Luciju Marinić s kojom je dobio kćeri Margaritu i Laudoniju te sinove Ciprijana, Ivana i Petra.²⁹ Članovi druge, Šimunove grane, prema Šimunovu unuku Šimunu, sinu Ivana, nose nadimak Bisprić (*Bisprich*) kako bi se razlikovali od drugog Šimunova unuka, Petrova sina Šimuna. Ivanova je grana izumrla u 17. stoljeću. Od sredine 16. stoljeća sve su aktivniji potomci Ivanova brata Petra koji su ostavili značajan trag u Šibeniku i njegovu distriktu djelujući kao ratnici, crkvene osobe, književnici i povjesničari, a od njega potječu i Petar i Nikola koji su predmet ovoga istraživanja, o čemu će kasnije biti više riječi.³⁰

Valja naglasiti da takav odabir zanimanja među članovima obitelji Divnić nije bio slučajan, nego je, štoviše, velikim dijelom bio uvjetovan izmijenjenim i sve nepovoljnijim političkim, ali i gospodarskim okolnostima u Šibeniku i šibenskom distriktu u 15. i 16. stoljeću koje su se negativno odrazile na njihov materijalni položaj zbog čega su Divnići bili prisiljeni sve manje oslanjati se na izvore financiranja koji su ovisili o приходima od posjeda u okolici Šibenika.³¹ Naime, dolaskom Šibenika pod mletačku vlast 1412. godine, gospodarske tokove robe iz šibenskog zaleđa počela je diktirati Venecija što je, među ostalim, znatno oslabilo dotadašnje ustaljene veze šibenske komune s tim istim zaleđem.³² Za imućne zemljoposjednike kakvi su bili Divnići, tadašnji pad prihoda od poljoprivrede dodatno su pojačale provale osmanskih četa na šibensko područje koje su se od šezdestih godina 15. stoljeća intenzivirale³³ dovevši u drugoj polovici 16. stoljeća do depopulacije i opustošenja velikog dijela posjeda u šibenskom distriktu ili,

²⁹ Vincenzo MIAGOSTOVICH, *La Famiglia de Difnico, Il Nuovo cronista di Sebenico*, god. III, Trieste, 1895., 70; Divnić, *Hrvatski biografski leksikon*, 407 – 408.

³⁰ Galvani opisuje rodoslovlje obitelji Divnić od najstarijeg poznatog člana Mihovila do 19. stoljeća, točnije do 19. srpnja 1864., kada je plemstvo obitelji potvrdila austrijska uprava, no njegova genealoška razmatranja zbog nepotpunosti i djelomične netočnosti podataka valja uzeti s rezervom. To je osobito zamjetno u dijelu koji se odnosi na Petra Divnića (Malpagu) o kojemu je riječ u ovome radu i na njegove pretke koje Galvani pogrešno smješta u treću umjesto u drugu, Šimunovu granu te obitelji. F. A. GALVANI, *Il re d'armi di Sebenico*, 82 – 91; Sva tri Ciprijanova sina bili su sudci Velike kurije u Šibeniku – Juraj od 1420. do 1451., Šimun od 1442. do 1449. i Nikola od 1441. do 1448. Divnić, *Hrvatski biografski leksikon*, 408; V. MIAGOSTOVICH, *La Famiglia de Difnico*, 70.

³¹ O gospodarskoj djelatnosti članova obitelji Divnić i njihovim posjedima u XV. stoljeću vidi: Nataša MUČALO, *Crtice o gospodarskim aktivnostima šibenske plemićke obitelji Divnić u XV. stoljeću, Juraj: Godišnjak Društva za očuvanje šibenske baštine Juraj Dalmatinac*, br. XII, Šibenik, 2023., 10 – 15.

³² F. DUJMOVIĆ, *Nin i Šibenik*, 617 – 619; Grga NOVAK, *Šibenik u razdoblju mletačke vladavine 1412 – 1797. godine*, u: *Šibenik: spomen zbornik o 900. obljetnici*, ur. Slavo Grubišić, Šibenik, 1976., 136 – 137.

³³ Prvi veliki napad Osmanlija na teritorij šibenskog distrikta dogodio se u jesen 1468. G. NOVAK, *Šibenik*, 151.

pak, do njihove uzurpacije koju su provodili osmanski podanici Morlaci.³⁴ Sve to primoralo je Divniće da svoju egzistenciju osiguraju kroz prihode od obavljanja kulturnih, crkvenih i vojnih zanimanja.

U skladu s obiteljskom tradicijom, kao kapetan šibenskog okruga (1577.), a potom i zapovjednik kaštela Vrhpoljac (Vrpoljac) nedaleko od Šibenika 1582., istaknuo se Šimunov potomak, sin Nikole Divnića, Petar Divnić,³⁵ zvan Malpaga ili Malpašić (*Malpasich*).³⁶ Njemu je 12. svibnja 1576.³⁷ šibenski biskup Luka Spingaroli (1573. – 1589.) verificirao papinsku bračnu dispenu za ženidbu s Margaretom Vrančić, zatraženu zbog toga što su, kako proizlazi iz tog dokumenta, Petar i Margareta bili povezani krvnim srodstvom u trećem, odnosno u četvrtom koljenu preko zajedničkog pretka Ivana Krstitelja Zavorovića. Petar je, kao što smo utvrdili, pripadao drugoj, Šimunovoj grani Divnića, a njegov je otac Nikola, soparkomit prve šibenske trireme, bio jedan od četvorice sinova (uz Ivana, Franju i Šimuna) Petra Divnića, sina Šimunova, čiji je otac bio Petar, jedan od trojice sinova Šimuna Divnića (uz Ciprijana i Ivana), začetnika druge grane Divnića.³⁸ Petrov otac Nikola u prvi je brak stupio s udovicom svoga brata Franje, Margaretom Mišić, a drugi put (22. listopada 1539.) oženio se Dianom, kćeri Nikole Tavilića, s kojom je dobio njega, Petra. Prema Miagostovichu, Petar Divnić, sin Nikole, oženio se Marijom (sic!),³⁹ odnosno, kako smatramo, Margaretom Vrančić, kćeri pokojnog Mihovila Vrančića, 19. svibnja 1576. te je s njom dobio šest kćeri (Margaritu, Klaru, Filipu, Dianu, Katarinu i Helenu koja je umrla kao dijete) i četiri sina (dvojicu imenom Juraj, koji su vjerojatno preminuli kao djeca, Nikolu, krštenog 21. travnja 1577., i Antuna,⁴⁰ „jedinog nastavljača obitelji“

³⁴ O demografskim i migracijskim procesima u selima šibenskog distrikta u 16. stoljeću vidi: Kristijan JURAN, Doseljavanja Morlaka u opustjela sela šibenske Zagore u 16. stoljeću, *Povijesni prilozi*, sv. 46, Zagreb, 2014., *passim*.

³⁵ F. A. GALVANI, *Il re d'armi di Sebenico*, vol. I., 85, V. MIAGOSTOVICH, La Famiglia de Difnico, 72; Divnić, *Hrvatski biografski leksikon*, 408.

³⁶ V. MIAGOSTOVICH, La Famiglia de Difnico, 72. Spomenuti nadimak (*Malpaga, Malpašić*) koristili su i nasljednici Petra Divnića. Divnić, *Hrvatski biografski leksikon*, 408.

³⁷ HR-BAŠ, LS, sv. 34 b, fol. 22r – 22v. Vidi i ovdje, Prilog 1.; Prilog 3. Rodoslovlje Petra, Nikole i Ursule Divnić (grana Šimuna Ciprijanova) i Prilog 4. Dio rodoslovlja obitelji Zavorović i Vrančić.

³⁸ V. MIAGOSTOVICH, La Famiglia de Difnico, 70 – 72; F. A. GALVANI, *Il re d'armi di Sebenico*, 85.

³⁹ Miagostovich Petrovu suprugu navodi pod imenom *Marija* (a Galvani kao *Marietta*), no u dispenci iz BAŠ koja je predmet našeg istraživanja njezino je ime zabilježeno kao *Margarita* te smatramo da je riječ o istoj osobi. V. MIAGOSTOVICH, La Famiglia de Difnico, 71 – 72; F. A. GALVANI, *Il re d'armi di Sebenico*, vol. I., 220; HR-BAŠ, LS, sv. 34 b, fol. 22r – 23r. Vidi i ovdje, Prilog. 1.

⁴⁰ Antonijev sin Petar bio je konjički kapetan te je deset godina ratovao protiv Osmanlija u austrijskoj, a potom, od 1645., u mletačkoj vojnoj službi. Iste godine zarobili su ga Osmanlije te je pet godina bio veslač na galiji, i uspjevši se otkupiti, vratio se u Šibenik te je stupio u mletačku službu. Divnić, *Hrvatski biografski leksikon*, 408.

koji se 25. studenog 1612. oženio Klarom, kćeri Jurja Mihetića Dragojevića). Međutim, kako slijedi iz rodoslovlja u dispenzi, majka Diane Tavilić, a baka Petra Divnića, bila je Margarita Zavorović, udana za Nikolu Tavilića, kći Ivana Krstitelja Zavorovića i njegove druge supruge Katarine.⁴¹ Margareta Vrančić u četvrtom je koljenu također potjecala od Ivana Krstitelja Zavorovića, no iz loze koja je potekla iz njegova prvog braka s Tomasinom. Sin Ivana Krstitelja Zavorovića i Tomasine bio je Florije Zavorović, inače brat Dinka Zavorovića, sudca, oženjenog Nikolotom Stafilić. Florijeva kći bila je Klara koja se udala za Šimuna Dobrojevića i s njim dobila kćer Katarinu koja se pak udala za Mihovila Vrančića. Katarina i Mihovil bili su roditelji Margarete Vrančić, a osim nje imali su još i Klaru Vrančić, kasnije suprugu šibenskog humanista i povjesničara Dinka Zavorovića, te sina Fausta, znamenitog humanista, polihistora, leksikografa i izumitelja.⁴²

Prema dispenzi Nikole Divnića i Ursule Divnić od 4. veljače 1602., Nikola je bio sin pokojnog Petra Divnića, sina Šimuna, brata priora Franje i oca Krstitelja, čiji je sin bio pjesnik i prevoditelj Franjo, otac Ursule Divnić.⁴³ Nikola i Ursula bili su, dakle, potomci iste, druge grane Divnića Šimuna Ciprijanova, povezani krvnim srodstvom u trećem, odnosno u četvrtom koljenu, s time da je Nikolin djed bio Šimun Petrov, a Ursulin je pradjed bio njegov brat Franjo Petrov.⁴⁴ Njihov zajednički predak Petar bio je sin Šimuna Petrovog, jednoga od trojice sinova Šimuna Divnića, začetnika druge grane te obitelji. Prema Miagostovichu,

⁴¹ V. MIAGOSTOVICH, *La Famiglia de Difnico*, 71; HR-BAŠ, LS, sv. 34 b, fol. 23r. Vidi i ovdje, Prilog 1.

⁴² Napominjemo da prema navedenome treba nadopuniti podatke objavljene u knjizi *Dinko Zavorović: šibenski humanist i povjesničar i Hrvatskoj enciklopediji*. Iva KURELAC, *Dinko Zavorović: šibenski humanist i povjesničar*, Šibenik, 2008., 62 – 63, 77; Zavorović, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2013. – 2024., <https://www.enciklopedija.hr/clanak/66983>, posjećeno 15. 1. 2024.; Iva KURELAC, Vrančić, Faust, *Hrvatski biografski leksikon mrežno izdanje*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2018., <https://hbl.lzmk.hr/clanak/12009>, posjećeno 19. 1. 2024.

⁴³ (...) *dictus dominus Nicolaus est filius quondam domini Petri, qui fuit filius quondam domini Simeonis, fratris quondam dominis Francisci prioris, et patris quondam domini Baptisti ex quo genitus est dominus Franciscus, pater dominae Ursulae predictae*. HR-BAŠ, VB i VA, sv. 48, fol. 4v. Vidi i ovdje, Prilog 2. Franji Divniću šibensko je Veliko vijeće 29. travnja 1607. povjerilo zadaću priređivanja Šibenskog statuta za tisak. Statut je tiskan 1608., i to sredstvima koja je on osobno posudio šibenskoj komuni. Franjo je preveo jedno djelo Marka Marulića na hrvatski (taj je prijevod ostao neobjavljen), napisao je pjesmu *Odgovor pisniku Jurju Barakoviću* u vezi s njegovom posvećenom mu pjesničkom poslanicom *Gospodinu Francisku Difniczhiu Vlastelinu Scibenskomu Giuray Barakovicch Pisam od prafglia* (Venecija, 1614.). Šibenski povjesničar Dinko Zavorović posvetio mu je svoje djelo *Trattato sopra le cose di Sebenico*. Divnić, Frano, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 3., Č – Đ, ur. Trpimir Macan, Zagreb, 1993., 411.

⁴⁴ Vidi i ovdje, Prilog 3. Rodoslovlje Petra, Nikole i Ursule Divnić (grana Šimuna Ciprijanova).

Petar (Nikolin pradjed i Ursulin šukundjed) imao je četvoricu sinova: Ivana, Franju, Nikolu i Šimuna. Šimun i Franjo oženili su se kćerima Mihovila Mišića. Šimun je oženio Peruču Mišić, a Franjo njezinu sestru Margaretu, što se poklapa s podacima iz rodoslovlja u dispenzi Nikole Divnića i Ursule Divnić.⁴⁵ Dodajmo da Miagostovich spominje i to da se Ursulin otac Franjo, sin Ivana Krstitelja Franjinog, dvaput ženio, prvi put 12. travnja 1567. Justinom de Dominis, a drugi put Jeronimom s kojom je dobio sinove Ivana Krstitelja, arhiđakona, kanonika i pisca i Danijela, pjesnika, te kćer Ursulu. Nikola Divnić i Ursula Divnić vjenčali su se 16. veljače 1602.⁴⁶

DOSAD NEPOZNATI ČLANOVI OBITELJI ZAVOROVIĆ PREMA RODOSLOVLJU IZ DISPENZE PETRA DIVNIĆA I MARGARETE VRANČIĆ

Rodoslovlje priloženo papinskoj dispenzi Petra Divnića i Margarete Vrančić, a koju je u Šibeniku ovjerio šibenski biskup 12. svibnja 1576. godine,⁴⁷ vrijedan je izvor podataka o dosad nepoznatim članovima šibenske plemićke obitelji Zavorović te u tom smislu nadopunja i spoznaje o pretcima šibenskog humanista i povjesničara Dinka Zavorovića (oko 1540. – 5. 10. 1608.).⁴⁸ Iz njega slijedi da je Ivan Krstitelj Zavorović s prvom suprugom Tomasinom imao sina Florija. Taj podatak spominje i Galvani,⁴⁹ no nije bilo poznato da je Florijeva kći bila Klara, zabilježena u spomenutom rodoslovlju. Klara je, kako slijedi iz istog izvora,

⁴⁵ Nakon smrti Franje Divnića, Margareta se udala za njegova brata Nikolu. V. MIAGOSTOVICH, *La Famiglia de Difnico*, 71; HR-BAŠ, VB i VA, sv. 48, fol. 4r. Vidi i ovdje, Prilog 2.

⁴⁶ Franjin sin Ivan Krstitelj oporukom sastavljenom 1637. godine odredio je da se tiska Marulićevo djelo koje je njegov otac preveo na hrvatski, no taj je rukopis izgubljen i nije tiskan. Divnić, Frano, *Hrvatski biografski leksikon*, 411; Divnić, Danijel, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 3., Č – Đ, ur. Trpimir Macan, Zagreb, 1993., 409. Šibenski povjesničar Dinko Zavorović svoje je neobjavljeno djelo *De rebus Dalmaticis libri octo* (1602.) završio stihovima pjesme Danijela Divnića *Turcha heu, heu, rapuit rura et gens extera iura / Restat sola fides, caetera rapta vides, Deo gratias*. Iva KURELAC, *Dominicus Zavoreus*, u: *Christian-Muslim Relations. A Bibliographical History*, sv. 10, *Ottoman and Safavid Empires (1600 – 1700)*, ur. David Thomas, John Chesworth, Leiden, Boston, 2017., 116; V. MIAGOSTOVICH, *La Famiglia de Difnico*, 71. U literaturi se kao datum ženidbe Nikole i Ursule spominje i 17. veljače 1602. Carl Georg Friedrich HEYER VON ROSENFELD, *Der Adel des Königreichs Dalmatien: J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch*, sv. 4, dio 3, Nürnberg, 1873., 105.

⁴⁷ Usp. HR-BAŠ, LS, sv. 34 b, fol. 23r. Vidi i ovdje, Prilog 1.; Vidi i ovdje, Prilog 4. Dio rodoslovlja obitelji Zavorović i Vrančić.

⁴⁸ I. KURELAC, *Dinko Zavorović*, 59 – 77.

⁴⁹ F. A. GALVANI, *Il re d'armi di Sebenico*, vol. I., 228.

imala kćer Katarinu (udanu za Mihovila Vrančića), majku Margarete Vrančić. Margaretin brat bio je, kao što znamo, Faust, a sestra joj je bila Klara, udana za šibenskog povjesničara Dinka Zavorovića.⁵⁰ Prema tome, Klara (kći Florija Zavorovića, udana za Šimuna Dobrojevića)⁵¹ bila je baka znamenitog šibenskog humanista Fausta Vrančića (1551. – 1617.), što dosad nije bilo poznato. Ta činjenica također otkriva da se obitelj Zavorović s Vrančićima nije prvi put povezala tek nakon udaje Klare Vrančić za povjesničara Dinka Zavorovića, nego da su članovi obitelji Zavorović već prije toga imali svoje mjesto u rodoslovlju obitelji Vrančić te da su s njima bili povezani krvnim srodstvom. Rodoslovlje Petra Divnića i Margarete Vrančić otkriva i to je da je njihov zajednički predak, Ivan Krstitelj Zavorović, drugi brak sklopio s Katarinom, a njihova kćer bila je Margareta, što također nije bilo poznato. Ta je Margareta bila majka Diane, a njezin je sin bio Petar Divnić (Malpaga).

Prema dosadašnjim spoznajama, spomenuti je Ivan Krstitelj Zavorović bio sin Florija i Dobrice, vjenčanih 1438., a smatra se da je Florijev otac bio Stojan.⁵² Nadalje, Floriju, ocu Ivana Krstitelja, biskup Juraj Šižgorić je 1463. investiturom potvrdio da vuče podrijetlo od Bogdana Šubića, što je zabilježeno u prijepisu te isprave od 10. ožujka 1593., načinjenim u šibenskoj katedrali na zahtjev

⁵⁰ F. A. GALVANI, *Il re d'armi di Sebenico*, vol. I., 220; I. KURELAC, *Dinko Zavorović*, 66 – 67, 78 – 79.

⁵¹ Galvani detaljno opisuje vojnu karijeru Šimuna Dobrojevića pokojnog Jurja, no ne spominje tko mu je bila supruga. On navodi samo to da je Šimun Dobrojević imao brojnu obitelj, deset sinova i tri kćeri. Podataka o Klari Zavorović nema ni u poglavljima Galvanijeve knjige o Vrančićima i Zavorovićima. F. A. GALVANI, *Il re d'armi di Sebenico*, vol. I., 91 – 93, 215 – 223, 228 – 231. Podatak o Klari Zavorović (supruzi Šimuna Dobrojevića) ne nalazimo ni u literaturi. Usp. Zavorović, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2013. – 2024., <https://www.enciklopedija.hr/clanak/66983>, posjećeno 15. 1. 2024.; I. KURELAC, Vrančić, Faust, *Hrvatski biografski leksikon mrežno izdanje*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2018., <https://hbl.lzmk.hr/clanak/12009>, posjećeno 19. 1. 2024.; Vrančić, Faust, *Hrvatska enciklopedija*, sv. 11, ur. Slaven Ravlić, Zagreb, 2009., 499 – 500; *Izvori za povijest obitelji Draganić Vrančić u Državnom arhivu u Rijeci: Zbornik radova*, ur. Goran Crnković, Rijeka, 2017., *passim*; *Faust Vrančić i njegovo doba: Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenoga skupa održanoga u povodu 400. obljetnice objavljivanja Novih strojeva Fausta Vrančića*, Vodice – Šibenik, 22. – 23. rujna 2015., ur. Marijana Borić i dr., Prvić Luka, 2018., *passim*.

⁵² HR-BAŠ, LS, sv. 34 b, fol. 23 r. Vidi i ovdje, Prilog 1. i Prilog 4. Dio rodoslovlja obitelji Zavorović i Vrančić. Sačuvana je oporuka Florijeve supruge Dobrice od 26. srpnja 1466., sastavljena za vrijeme kuge u Šibeniku. Hrvatska – Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (dalje: HR-NSK), Zbirka rukopisa i starih knjiga, fond Šibenik. Documenta ad illustrandam historiam civitatis Sibenicensis, sign. R-3931/1, Fragmenti knjiga šibenskih notara 1382. – 1532., sv. 5, (1466. – 1467.), Testamentum domine Dobrice vxori ser Florii Zauorouith, 26. srpnja 1466., s. f.; F. A. GALVANI, *Il re d'armi di Sebenico*, vol. I., 228.

povjesničara Dinka Zavorovića.⁵³ Florijev sin, Ivan Krstitelj Zavorović, u prvome je braku s Tomasinom osim sina Florija, zabilježenog u dispenzi Petra Divnića, imao još dvojicu sinova, Gabrijela i Dinka, sudca, oženjenog Nikolotom Stafilić.⁵⁴ Sestra Florija, Gabrijela i Dinka bila je spomenuta Klara, udana za Šimuna Dobrojevića, s kojim je dobila kćer Katarinu,⁵⁵ udanu za Mihovila Vrančića. Florijev sin Dinko i Nikolota imali su sinove Ivana Krstitelja, bilježnika, oca povjesničara Dinka Zavorovića, i Petra, sudca, bilježnika i diplomata.⁵⁶ Kao što smo spomenuli, Dinko Zavorović, sin bilježnika Ivana Krstitelja, oženio je Klaru Vrančić. Budući da su Klara i Dinko, kako slijedi iz rodoslovlja u dispenzi, preko zajedničkog pretka Ivana Krstitelja Zavorovića (sina Florija i Dobrice) bili povezani krvnim srodstvom u četvrtom, odnosno u trećem koljenu, i njima je za sklapanje braka bila potrebna papina dispensa, no taj dokument zasad nije pronađen.

O POJEDINIM RAZLOZIMA DAVANJA CRKVENOG OPROSTA OD ŽENIDBENIH ZAPREKA I FORMALNOJ PROCEDURI DOBIVANJA BRAČNE DISPENZE U ŠIBENSKOJ KOMUNI: PRIMJER BRAČNIH DISPENZI PETRA DIVNIĆA (1576.) I NIKOLE DIVNIĆA (1602.)

U nedostatku istraživanja implementacije posttridentskog bračnog prava u šibenskoj komuni, u ovome ćemo radu na primjeru bračnih dispensi Petra Divnića i Margarete Vrančić (1576.) te Nikole Divnića i Ursule Divnić (1602.) razmotriti primjenu odredbi Tridentskog koncila,⁵⁷ odnosno Dekreta o reformiranju braka i bračne doktrine, koja je obuhvaćala i ženidbene zapreke, u šibenskoj komuni

⁵³ (...) *ut patet ex pluribus antiquis publicis et authenticis scripturis coram nobis productis per dominum Dominicum Zavorovich, precipue ex authentica investitura reverendissimi domini Georgii Sisgorich, olim episcopi Sibenicensis, facta de anno MCCCCLXIII, in quo dictus reverendissimus episcopus declaravit Florium Zavorovich veluti legitimum descendentem ex prole dicti quondam Bogdani Subich (...).* I. KURELAC, *Dinko Zavorović*, 64 – 65, 77, 80 – 81; Zavorović, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2013. – 2024., <https://www.enciklopedija.hr/clanak/66983>, posjećeno 15. 1. 2024.

⁵⁴ F. A. GALVANI, *Il re d'armi di Sebenico*, vol. I., 228.

⁵⁵ I. KURELAC, Vrančić, Faust, *Hrvatski biografski leksikon mrežno izdanje*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2018., <https://hbl.lzmk.hr/clanak/12009>, posjećeno 19. 1. 2024.

⁵⁶ Petar Zavorović je nakon smrti brata Ivana Krstitelja (1. prosinca 1555.) imenovan bilježnikom šibenske komune 27. siječnja 1556. te je već 30. siječnja iste godine nastavio s upisima u registar brata Ivana Krstitelja. Iva KURELAC, *Petar Zavorović: Posebna uputa u vezi s 33 šibenska sporna sela i ostalim mjestima*, prev. Nina Spicijarić Paškvan, Šibenik, 2023., 24, 49 – 50.

⁵⁷ A. L. RICHTER, *Canones et decreta Concilii Tridentini*, 214 – 220; G. ALBERIGO, A. MELLONI, *The Oecumenical Councils*, 125 – 131; S. EHSSES, *Concilii Tridentini actorum pars sexta*, 966 – 971.

u drugoj polovici 16. i početkom 17. stoljeća. Obje bračne dispenze izdane su nakon Tridentskog koncila 1563. te je u njima, kako ćemo ovdje izložiti, u skladu s tridentskom reformom sakramenta braka, navedena zapreka za sklapanje braka, razlozi za podnošenje zahtjeva za oprost od ženidbene zapreke te ključne faze formalne procedure dobivanja i verificiranja bračne dispenze.

Kako stoji u zapisu iz registra biskupa Luke Spingarolija od 12. svibnja 1576., dispenzu koju je 3. travnja 1576. u Tuskulu papa Grgur XIII. (1572. – 1585.) izdao šibenskom plemiću Petru Divniću pokojnog Nikole i Margareti Vrančić, navedenoga dana Petar je predao šibenskom biskupu u njegovoj rezidenciji. Biskup je potom taj dokument u prisustvu dvojice svjedoka, Andrije Mellija, kanonika šibenske katedrale, i Matije Tiškovca, kapelana šibenske katedrale, predao neimenovanom kanoniku šibenske katedrale da se upiše u registar te da se potom preda i vrati Petru Divniću. Iz sadržaja navedene papinske dispenze zaključujemo da papa, odgovarajući na zahtjev za oprostom od ženidbene zapreke koji su mu podnijeli Petar Divnić i Margareta Vrančić, sukladno proceduri, daje na znanje šibenskom biskupu i vikaru da Petar i Margareta mogu sklopiti brak na način propisan odredbama Tridentskog koncila te da njihovo potomstvo treba proglasiti zakonitim.⁵⁸ U tom je dokumentu kao zapreka (*impedimentum dirimens*), zbog koje se Petar i Margareta nisu mogli vjenčati bez papinskog oprosta, navedeno njihovo krvno srodstvo (*impedimentum consanguinitatis*) koje ih je povezivalo u trećem, odnosno u četvrtom koljenu od zajedničkog pretka.⁵⁹ U dispenzi su također navedeni i Margaretini razlozi na temelju kojih je tražila oprost od ženidbene zapreke, a ubrajaju se među uobičajene kanonske razloge (*causae canonicae motivae*). To su, konkretno, *angustia loci* (skučenost mjesta) i *deficientia aut incompetentia dotis* (nedostatnost miraža).⁶⁰ Margareta, naime, navodi da zbog

⁵⁸ (...) *quod impedimento quarti gradus consanguinitatis huiusmodi ac constitutionibus et ordinationibus apostolicis ceterisque contrariis quibuscunque non obstantibus matrimonium inter se publice seruata forma concilii Tridentini contrahere, illudque in facie ecclesie solemniter pare et in eo postmodum remanere libere et licite ualeantur auctoritate nostra dispenses, distantiam uero tertii gradus predicti eis non obstande declares prolem suscipiendam exinde legitimam.* HR-BAŠ, LS, sv. 34 b, fol. 22v. Vidi i ovdje, Prilog 1.

⁵⁹ (...) *cuperent propterea Petrus et Margarita prefati inuicem matrimonialiter copulari, sed quia tertio et quarto consanguinitatis gradibus in communi stipite prouenientibus inuicem sunt coniuncti, desiderium eorum in hac parte adimplere non ualent absque Sedis apostolicę dispensatione.* HR-BAŠ, LS, sv. 34 b, fol. 22r – 22v. Vidi i ovdje, Prilog 1. O ženidbenim zaprekama i krvnome srodstvu kao zapreki vidi: A. CRNICA, *Priručnik kanonskoga prava*, 200 – 209; K. GROSS, *Udžbenik crkvenoga prava*, 202 – 205.

⁶⁰ A. CRNICA, *Priručnik kanonskoga prava*, 200 – 209; K. GROSS, *Udžbenik crkvenoga prava*, 198 – 199.

malenog mjesta nije bila u mogućnosti pronaći muškarca jednakog statusa za sklapanje braka, osim krvnog rođaka ili srodnika, a ako bi bila primorana udati se za nekoga izvan Šibenika, da joj miraz ne bi bio odgovarajuć ni dostatan.⁶¹ Sukladno odredbama Tridentuskog koncila, navedena zapreka nije sprječavala dobivanje oprosta, a kod postojanja spomenutih razloga papa je gotovo uvijek davao oprost, što je bio slučaj i s Petrom i Margaretom, ali pod uvjetom da ona nije bila oteta u svrhu ženidbe (*dummodo illa propter hoc non rapta fuerit*), jer bi to u protivnom, sukladno važećim ženidbenim zaprekama, njihovu ženibu učinilo nevaljanom.⁶² Dodajmo da je papa bračne oproste davao u tri oblika: *pro nobilibus*, za osobe visokog položaja bez naznake razloga i uz vrlo visoku pristojbu, *in forma communi*, za imućne, ali ne baš visokog položaja, također uz znatnu pristojbu, te *in forma pauperum*, za neimućne, ali ne posve siromašne osobe, u pravilu bez pristojbe i samo uz naplatu efektivnih troškova.⁶³ Petar je u skladu s time za dispencu platio pristojbu u iznosu od tri zlatnika, najvjerojatnije prema nekome od prva dva navedena oblika naplate pristojbe, a u svrhu verificiranja dispence i svojeg srodstva s Margaretom predočio je rodoslovlje čiju je vjerodostojnost potvrdio javnim ispravama i izjavama svjedoka, prezbitera Ivana Linjičića i Marka Račića.

Dispensa Nikole Divnića i Ursule Divnić, koju im je 11. srpnja 1601. u Rimu u bazilici svetog Petra izdao papa Klement VIII. (1592. – 1605.), upisana je u registar šibenskog biskupa Vincenza Arrigonija 4. veljače 1602. u kancelariji šibenske biskupije, u prisustvu svjedoka Franje Mišića i Petra Simeonića, pokojnog Jakova. Papinsku dispencu Nikola Divnić predao je generalnom vikaru i doktoru kanonskog prava Šimunu de Pordenon i biskupu Vincenzu Arrigoniju (1599. – 1626.), a vikar ju je potom predao bilježniku koji je njezin sadržaj u cijelosti prepisao u registar. Dispencom se papa obraća vikaru šibenskog biskupa, navodeći da su podnositelji zahtjeva za oprost, Nikola Divnić i Ursula Divnić, kao zapreku zbog koje ne mogu sklopiti brak bez papinske dispence iznijeli njihovu povezanost u trećem, odnosno u četvrtom koljenu krvnog

⁶¹ (...) *quod cum propter angustiam ciuitatis, dicta Margarita in ea non inueniat uirum paris conditionis cum quo matrimonium contrahere possit, nisi consanguineum, uel affinem, et si extra dictam ciuitatem nubere cogatur, dos quam habet, non esset competens neque sufficiens.* HR-BAŠ, LS, sv. 34 b, fol. 22r. Vidi i ovdje, Prilog 1.

⁶² O zapreki otmice ili prisilnog zadržavanja (*impedimentum raptus*) vidi: A. L. RICHTER, *Canones et decreta Concilii Tridentini*, 252; G. ALBERIGO, A. MELLONI, *The Oecumenical Councils*, 129 – 130; S. EHSES, *Concilii Tridentini actorum pars sexta*, 970; A. CRNICA, *Priručnik kanonskoga prava*, 200 – 209; K. GROSS, *Udžbenik crkvenoga prava*, 203 – 204.

⁶³ O pristojbama za bračne dispence vidi: K. GROSS, *Udžbenik crkvenoga prava*, 334.

srodstva od zajedničkog pretka.⁶⁴ Nadalje, papa izvještava šibenskog vikara da se Nikola i Ursula, budući da njihovo krvno srodstvo u trećem, odnosno u četvrtom koljenu nije zapreka za sklapanje braka, sukladno izdanoj dispenzi, samo ako Ursula nije oteta za potrebe ženidbe (*quod a nemine fuerit rapta*), mogu vjenčati na način određen dekretom Tridentskog koncila te da se njihovo potomstvo treba smatrati zakonitim. Kako bi papin nalog mogao biti izvršen, vikar je u svrhu potvrde vjerodostojnosti rodoslovlja i stupnja krvnoga srodstva Nikole Divnića i Ursule Divnić prezbiteru Bartolomeju Štrbiću, sakristanu šibenske katedrale i biskupske kurije, naložio da pribavi svjedoke koji će u vezi s time dati izjavu. Petar Tavilić pokojnog Jakova i Dominik Šižgorić potom su kao svjedoci, pred posebno pozvanim svjedocima Franjom Mišićem i Petrom Simeonićem pokojnog Jakova, dali izjave i pod prisegom potvrdili vjerodostojnost rodoslovlja i stupnja krvnoga srodstva Nikole Divnića i Ursule Divnić, navedenih u papinskoj dispenzi, kao i činjenicu da Ursula u svrhu ženidbe nije oteta. Vikar je, primivši na znanje i razmotrivši sadržaj dispense, rodoslovlje i izjave svjedoka, među kojima i onu da Ursula nije oteta, naposljetku potvrdio njihovu istinitost i Nikoli Divniću i Ursuli Divnić udijelio oprost od ženidbene zapreke i slobodu sklapanja braka prema običaju Svete rimske Crkve i dekretima Tridentskog koncila.⁶⁵

ZAKLJUČAK

Neposredan poticaj za pisanje ove studije zamjetan je nedostatak istraživanja o bračnome pravu u šibenskoj komuni. Stoga smo na primjeru dviju neobjavljenih bračnih dispenzi pripadnika ugledne šibenske plemićke obitelji Divnić u radu istražili u kojoj su se mjeri i na koji način u drugoj polovici 16. i početkom 17. stoljeća u šibenskoj komuni primjenjivale pojedine tridentske odredbe o ženidbenim zaprekama, osobito odredba o zapreci krvnog srodstva (*impedimentum consanguinitatis*) te, naposljetku, je li procedura dobivanja i verifikacije bračnog oprosta (*dispensatio*) bila u skladu s tada važećim crkvenim

⁶⁴ (...) *oblatę nobis nuper pro parte dilecti filii Nicolai Diphnici laici et dilecte in Christo filiae Ursulae etiam Diphnice mulieris Sibenicensis diocesis petitionis series continebat quod ipsi qui se honestis familiis existunt ex certis rationabilibus causis animos eorum mouentibus cupiunt inuicem matrimonialiter copulari, sed quia tertio et quarto a comuni stipite prouenientibus consanguinitatis gradibus inuicem sunt coniuncti desiderium eorum in hac parte adimplere non possunt absque Sedis apostolice dispensatione.* HR-BAŠ, VB i VA, sv. 48, fol. 3r. Vidi i ovdje, Prilog 2.

⁶⁵ (...) *dispensat licentiamque ipsum matrimonium contrahendi iuxta ritum sanctae Romanae matris ecclesiae ac Decreta sacrosancti Concilii Tridentini.* HR-BAŠ, VB i VA, sv. 48, fol. 5r. Vidi i ovdje, Prilog 2.

propisima. Detaljno su analizirane bračne dispense Petra Divnića i Margarete Vrančić (1576.) te Nikole Divnića i Ursule Divnić (1602.). Na primjeru tih dvaju dokumenata razmotrena je ženidbena zapreka krvnoga srodstva (*impedimentum consanguinitatis*) u trećem, odnosno u četvrtom koljenu od zajedničkog pretka, navedena u oba slučaja te razlozi za traženje oprosta od spomenute zapreke. Ti razlozi su se, kako smo utvrdili, ubrajali u uobičajene kanonske razloge (*causae canonicae motivae*), a u Petrovu i Margaretinu slučaju to su bili skučenost mjesta (*angustia loci*) i nedostatnost miraza (*deficientia aut incompetentia dotis*). U radu je razmotrena i procedura dobivanja i verificiranja papinske dispense koja je uključivala posredovanje lokalnih crkvenih vlasti (šibenskog biskupa i vikara) i predočenje potrebnih dokaza (rodoslovljâ i izjava svjedoka koji su u oba slučaja potvrdili vjerodostojnost rodoslovljâ, stupanj krvnog srodstva i činjenicu da ni Margareta ni Ursula nisu bile otete u svrhu ženidbe, odnosno da ne postoji *impedimentum raptus*). Na temelju provedenog istraživanja zaključujemo da su šibenske crkvene vlasti u spomenutim slučajevima u potpunosti primjenjivale odredbe Tridentskog koncila, odnosno Dekreta o reformiranju braka.

Osim toga, u radu je na temelju detaljne sadržajne analize navedenih dispensi i podataka iz literature precizno određeno mjesto Petra i Nikole u rodoslovlju obitelji Divnić te su razmotrene njihove rodbinske veze sa šibenskim plemićkim obiteljima Vrančić i Zavorović. Donesene su i nove spoznaje o dosad nepoznatim članovima obitelji Zavorović, među kojima i ta da je baka po majci znamenitog šibenskog humanista Fausta Vrančića bila Klara Zavorović, udana za Šimuna Dobrojevića, te da su Zavorovići rodbinski bili povezani s Vrančićima i prije ženidbe Mihovilove i Katarinine kćeri, Faustove sestre, Klare Vrančić za povjesničara Dinka Zavorovića, čime su nadopunjene dosadašnje genealoške spoznaje o znamenitim šibenskim plemićkim obiteljima Zavorović i Vrančić.

PRILOG 1.

12. svibnja 1576.

Bračna dispensa Petra Divnića i Margarete Vrančić, izdana u Tuskulu 3. travnja 1576. od pape Grgura XIII., upisana u registar šibenskog biskupa Luke Spingarolija 12. svibnja 1576.

(HR-BAŠ, LS, sv. 34 b, fol. 22r – 23r)

(fol. 22r)

Die 12 Maii 1576

Comparuit personaliter coram domino domino episcopo existente in camera sue solite residentie dominus Petrus Diphnicus quondam domini Nicolai, nobilis Sibenicensis, suo et nomine domine Margarite Vuerancie (!) ac ea qua decuit reuerentia presentauit suprascriptas reuerendissimas literas apostolicas sanas, integras, inuiolatas ac omni uitio et suspicione caerentes (!), cum bulla plumbea, data Tusculi, anno incarnationis Dominice millesimo quingentesimo septengesimo sexto, tertio Nonas Aprilis, pontificatus sanctissimi domini domini nostri papae Gregorii XIII, anno quarto, ac easdem litteras sic presentatas eidem reuerendissimo suppliciter petiit registrandas ad easdem executionem deueniri. Quas literas idem reuerendissimus ea qua decuit reuerentia recepit et eas mihi canonico tradidit legendas et registrandas et postea eidem domino Petro presentandas, restituendas, presentibus reuerendis domino domino Andrea Melli, canonico ecclesie cathedralis, et presbitero Mattheo Tisiouac, mansionario prefate ecclesie, testibus ad premissa uocatis et rogatis, quarum literarum tenor sequitur et est talis uidelicet:

Gregorius seruus seruorum Dei, venerabili fratri episcopo Sibenicensi et dilecto filio eius uicario in spiritualibus generali salutem et apostolicam benedictionem oblatę nobis nuper pro parte dilecti filii Petri Diphnico laici et dilecte in Christo filie Margarite Vuerancia (!), mulieris incolumis Sibenicensis petitionis series continebat, quod cum propter angustiam ciuitatis, dicta Margarita in ea non inueniat uirum paris conditionis cum quo matrimonium contrahere possit, nisi consanguineum, uel affinem, et si extra dictam ciuitatem nubere cogeretur, dos quam habet, non esset competens neque sufficiens, ut cum ea possit uirum inuenire cui honeste nubere ualeret, cuperent propterea Petrus et Margarita prefati inuicem matrimonialiter copulari, (fol. 22v) sed quia tertio et quarto consanguinitatis gradibus in communi stipite prouenientibus inuicem sunt coniuncti, desiderium eorum in hac parte adimplere non ualent absque Sedis apostolicę dispensatione, quare iidem Petrus et Margarita nobis humiliter supplicari fecerunt, ut sibi in premissis de opportune dispensationis gratia prouidere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur eosdem Petrum et Margaritam ac eorum quemlibet a quibusuis excommunicationis suspensionis et interdicti aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et penis a iure uel ab homine, quamuis occasione uel causa satis, si quibus quomodolibet innodati existunt ad effectum presentium duntaxat (!) consequendum harum serie absoluentes et absolutos fore censentes ac certam de premissis notitiam non habentes huiusmodi supplicationibus inclinati discretioni vestre de qua in his

et aliis specialem fiduciam in Dominum obtinemus per apostolica scripta mandamus, quasi tu fratris episcopi seu filii vicarie deposita per se omni spe, cuiuscunque muneris aut premii etiam sponte oblata a quo te omnino abstinere debere monemus de premissis te diligenter informamus, etsi per informationem eandem repereris quod preces ueritate nitantur super quo conscientiam suam oneramus, tunc cum ipsis Petro et Margarita, dummodo illa propter hoc rapta non fuerit, quod impedimento quarti gradus consanguinitatis huiusmodi ac constitutionibus et ordinationibus apostolicis ceterisque contrariis quibuscunque non obstantibus matrimonium inter se publice seruata forma concilii Tridentini contrahere, illudque in facie ecclesie solemni pare et in eo postmodum remanere libere et licite ualeantur auctoritate nostra dispenses, distantiam uero tertii gradus predicti eis non obstare declares prolem suscipiendam exinde legitimam decimam (fol. 23r) volumus autem, quod si sprete monitione nostra huiusmodi aliquid muneris, aut premii occasione dicte dispensationis exigere, aut oblatum recipere temere presumpseris, tu fratre episcopo, a regimine et administratione sue ecclesie illiusque fructuum preceptione ac pontificalium exercitio suspensus existas, tu uero filii vicarie, excommunicationis sententię penam incurras. Datum Tusculi, anno incarnationis Dominice MDLXXVI, tertio Nonas Aprilis, pontificatus nostri, anno quarto.

Expendit summam trium auri in auro col (?)⁶⁶ una (?) a (?) suruatur. (?)

In Am. (?) quatuordecim secum bona sponte et carnalia (?) scripsit.

s(ummarum) (?) r(ationum) (?) de Iulia.

Insuper idem dominus Petrus existens coram predicto reuerendissimo domino domino episcopo, presentibus suprascriptis testibus pro uerificatione suprascripte dispensationis et affinitatis produxit arborem infrascriptum, quam se obtulit probaturum, tam cum scripturis publicis, quam etiam cum testibus, producens in testes

dominum presbiterum Ioannem de Linceis

dominum Marcum Racich

Arbor de qua supra

Thomasina prima uxor Baptista Zauoreus

Florius

Catherina secunda uxor

Margarita

Clara

Catherina

Diana

Margarita sponsa

Petrus sponsus

⁶⁶ Riječi označene upitnicima (?) u rukopisu su nečitke.

PRILOG 2.

4. veljače 1602.

Bračna dispensa Nikole Divnića i Ursule Divnić, izdana u Rimu u bazilici Sv. Petra 11. srpnja 1601. od pape Klementa VIII., upisana u registar šibenskog biskupa Vincenza Arrigonija 4. veljače 1602.

(HR-BAŠ, VB i VA, sv. 48, fol. 3r – 5v)

(fol. 3r)

Dispensatio matrimonii domini Nicolai filii quondam domini Petri Diphnici cum domina Ursula filia domini Francisci Diphnici⁶⁷

In Christi nomine. Amen. Anno ab eius natiuitate 1602, indictione XV, die uero 4 mensis Februarii. Pontificatus aut s[...] domini Clementis papę octauı anno eius decimo. Coram admodum reuerendo domino Simeone de Pordeon, doctore canonico et vicario generali, perillustris ac reuerendissimi domini domini Vincentii Arrigoni, Dei et Apostolicę sedis ecclesię episcopo Sibenicensi comparuit dominus Nicolaus Diphniceus et reuerende dominationi sue presentauit literas apostolicas patentes in forma breuis cum bulla plumbea pendenti munitas sanas siquidem⁶⁸ dominationi suę reuerende directas clau⁶⁹ sanasque etc., rogans et humiliter requirens quatenus dominus sanctus reuerendissimus iuxta earundem literarum continentiam et tenorem dictas literas debite executioni demandare dignaretur et uellet quas quidem litteras prefatus reuerendus dominus vicarius ea qua decet reuerentem ad manus recepit illasque mihi notario et cancellario infrascripto coram sua reuerentia legendas tradidit et mandauit, quarum tenor de uerbo ad uerbum talis erat uidelicet: Clemens seruus seruorum Dei dilecto filio vicario venerabilis fratris nostri episcopi Sibenicensi in spetialibus essentiali salutem et apostolicam benedictionem, oblatę nobis nuper pro parte dilecti filii Nicolai Diphnici laici et dilecte in Christo filię Ursulę etiam Diphnice mulieris Sibenicensis diocesis petitionis series continebat, quod ipsi qui se honestis familiis existunt ex certis rationabilibus causis animos eorum mouentibus cupiunt inuicem matrimonialiter copulari, sed quia tertio et quarto a comuni stipite prouenientibus consanguinitatis gradibus inuicem sunt coniuncti desiderium eorum in hac parte adimplere non possunt absque Sedis apostolice dispensatione. Quare iidem Nicolaus et Ursula nobis humiliter supplicari fecerunt, ut sibi in premissis de opportunę dispensations gratia prouida de benignitate apostolica⁷⁰ dignaremur. Nos igitur eosdem Nicolaum et Ursulam ac eorum quemlibet a [...] (fol. 3v) harum serie absoluentes et absolutos fore censentes ac certam de premissis notitiam non habentes huiusmodi supplicationibus inclinatio discretioni tua de qua in his specialem in domino fiduciam obtinemus per apostolica scripta mandamus quatenus deposita per te omni spe cuiuscunque muneris aut premissi etiam sponte oblati a quo te omnino abstinere debere

⁶⁷ in marg.⁶⁸ sanas quidem] cancell.⁶⁹ clau] cancell.⁷⁰ apostolica] cancell.

monemus te de p̄missis diligenter informes et si per informationem eandem repereris, quod preces ueritate nitantur, super quo conscientiam tuam oneramus tunc cum ipsis Nicolao et Ursula, dumodo ipsa propter hoc rapta non fuerit, quod impedimento quarti consanguinitatis gradus huiusmodi de constitutionibus et ordinationibus apostolicis ceterisque contrariis nequaquam obstantibus matrimonium inter se publica seruata forma Concilii Tridentini contrahere illudque in facie ecclesie solemnizare et in eo postmodum remanere libera et licite ualeant auctoritate nostra dispensas. Distantiam uero tertii gradus predicti iis non obstare declares. Prolem suscipiendam exinde legitimam nunciando uolumus autem, quod si sprete monitione nostra huiusmodi aliquid mutaris aut p̄mii occasione dictę dispensationis exigere aut oblatum recipere temere p̄sumpseris excommunicationis latę sententia poenam incurras. Datum Romae apud Sanctum Petrum. Anno incarnationis Dominicę 1601. die XI mensis Iulii, pontificatus nostri anno decimo.

Sequuntur nonnullę subscriptiones quę breuitatis causa omittuntur.

Quibus quidem literis apostolicis, ut supra presentatis et per me notarium infrascriptum coram p̄fato admodum reuerendo domino vicario et ad eius intelligentiam perlactis (!). Idem dominus vicarius respondit se tamquam filium obedientię eas debite executioni demanda[...] [...] et secundum earum formam et tenorem et [...] (fol. 4r) superinde examinandis uidelicet dominum Petrum Tauileum quondam domini Iacobi et dominum Dominicum Sisgorem, quibus aduenientibus, statim p̄fatus admodum reuerendus dominus vicarius mandauit presbitero Bartholomeo Starbich, sacrista cathedralis ecclesię et curię episcopalis Sibenici, iurato nuncio, ut p̄dictos teste citare debent ad testificandum et medio iuramento deponens super p̄fata arbore seu super huiusmodi consanguinitatis gradu omni meliori modo:

*Tenor autem antenominati arboris sequitur uidelicet
miser Pietro Difnico*

<i>Madonna Margareta Missich consorte</i>	<i>sorella Madonna Peruzza Missich consorte</i>
<i>Misser Francesco</i>	<i>Misser Simon</i>
<i>Misser Battista</i>	<i>Misser Piero</i>
<i>Misser Francesco</i>	<i>Misser Nicolo</i>
<i>Madonna Orsetta</i>	

Pro cuius mandati executione retulit presbiter Bartholomeus Starbich sacrista et nuncius suprascriptus se personaliter citasse suprascriptos dominum Petrum Tauileum quondam domini Iacobi et dominum Dominicum Sisgorem testes, ut supra, nominatos et productos ad deponendum super p̄missis presentibus ad p̄dictum [cum omni] et singula domino Francisco Missich et domino Petro Simeonich (fol. 4v) testibus ad hoc habitis, uocatis, atque specialiter rogatis. Eodem instante dominus Petrus Tauileus quondam domini Iacobi testis, ut supra, productus, citatus, iuratus et per p̄fatum dominum commissarium examinatus et interrogatus super p̄dicto consanguinitatis gradu et arbore antescripto de quo in antescriptis literis apostolicis super positione dispensationis et utrum ipsi dominus Nicolaus et domina Ursula, supplicantes sunt sibi in dictis gradibus ad inuicem coniuncti. Qui

dominus Petrus iuramento suo respondit hoc patere et esse notum omnibus istius ciuitatis et publicam uocem et famam esse in dicta ciuitate quod p̄dicti dominus Nicolaus et domina Ursula sunt coniuncti in tertio et quarto consanguinitatis gradu, sicut intellexit et audiuit multis personis istius ciuitatis et scire quod dictus dominus Nicolaus est filius quondam domini Petri, qui fuit filius quondam domini Simeonis, fratris quondam dominis Francisci prioris, et patris quondam domini Baptistę ex quo genitus est dominus Franciscus, pater dominae Ursulae p̄dictae, neque aliter scire et audiuisse, nisi prout in dicta arbore et literis narratum et supplicatum extitit dictamque dominam Ursulam a nemine hactenus fuisse raptam prout est publica uox et fama, et ita iuramento suo testificando deposuit.

Super generalibus recte.

Die dicta

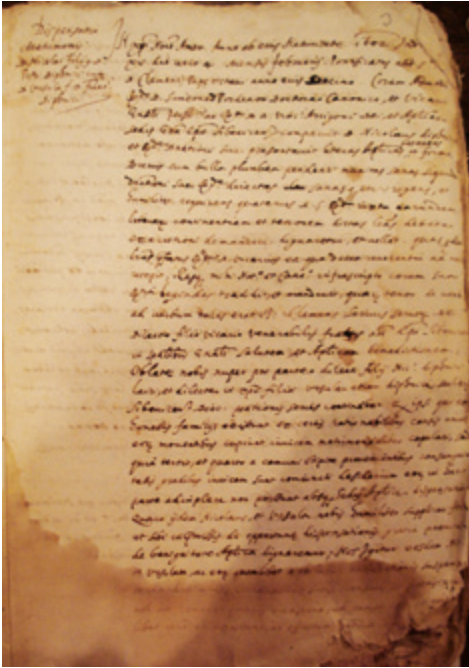
Dominus Dominicus Sisgoreus testis, ut supra, productus, citatus et super antescriptis literis apostolicis seu consanguinitate in eisdem nominata ac super antescripta arbore examinatus et diligenter interrogatus per antelatum reuerendum dominum vicarium commissarium apostolicum iuramento suo sic testificando deposuit: Io non conosco altri delli descritti nell' arbore che il quondam ser Piero, padre del ser Nicolo, et il ser Francesco, padre de madonna Orsetta (fol. 5r) perche li altri sono morti inanzi de qual ha io nacqui, ma per quanto ho ueduto per publiche scritte le quali me ei occorso maneggiare se certamente che il quondam ser Simon, padre del ser Piero fu figliuolo del quondam ser Piero primo nell'arbore se anco parimente perche e cosa notoria che il quondam ser Battista, padre del ser Francesco, fu zerman di esso quondam ser Piero del quondam ser Simon, figliuoli de doi fratelli, et cosi e uero che'l detto ser Nicolo et madonna Orsetta sono in terzo et quarto grado de consanguinita, ne fin qui e stata rapita da alcuno.

Super generalibus recte.

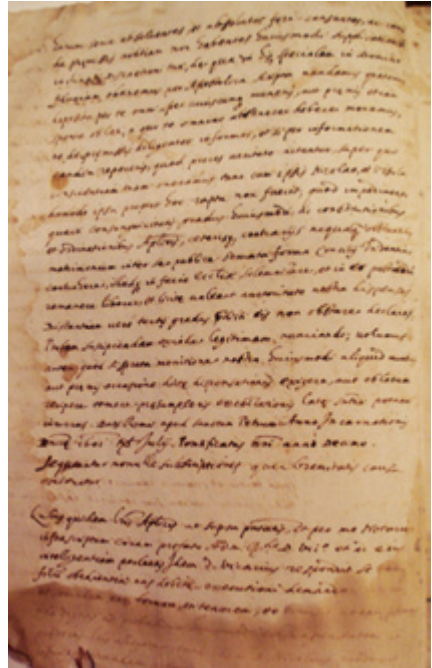
Admodum reuerendus dominus vicarius antelatus uisa, audita, intellecta et optime considerata continentia litterarum, ut ante, presentatarum et receptarum cum arbore superius registrata ac uisis depositionibus testium super eisdem habitorum et examinatorum quibus clare et manifeste constat omnia et singula per antescriptos supplicantes narrata et exposita sanctissimo domino nostro fuisse et esse uera inspectaque rei ueritate ac pro satisfactione dictorum domini Nicolai et dominae Ursulae matrimonium inter se contrahere cupientium non obstantibus dictis quarto et tertio consanguinitatis gradibus auctoritate apostolica qua fungitur in hac parte cum p̄dictis domino Nicolao et domina Ursula eidem domino commissario constituto, quod a nemine fuerit rapta pro tribunali sedens dispensauit et dispensat licentiamque ipsum matrimonium contrahendi iuxta ritum sanctae Romanae matris ecclesiae ac Decreta sacrosancti Concilii Tridentini concessit et concedit prolemque exinde suscipiendam leg[itimam] eadem auctoritate fieri declarauit et pr[...] (fol. 5v) iuxta et, secundum uim, formam et continentiam litterarum apostolicarum antescriptarum omni meliori modo.

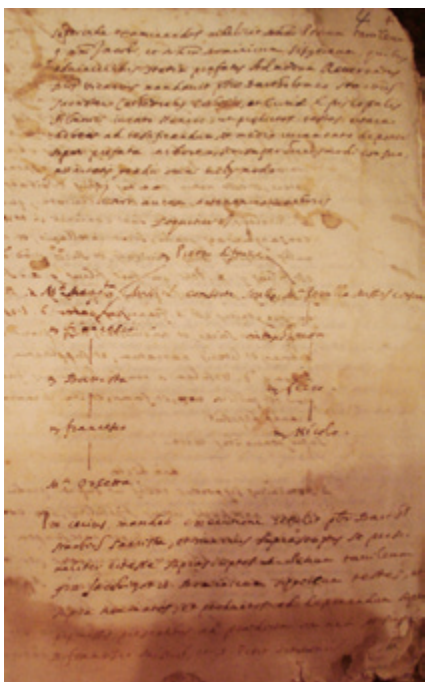
Actum et pronunciatum fuit in cancellaria episcopali, presentibus domino Francisco Missich et Petro Simeonich quondam domini Iacobi, suprascriptis testibus, sub die predicta 4 Februarii 1602, indictione XV, pontificatus autem sanctissimi domini nostri domini Clementis diuina prouidentia papae octauo anno eius decimo.

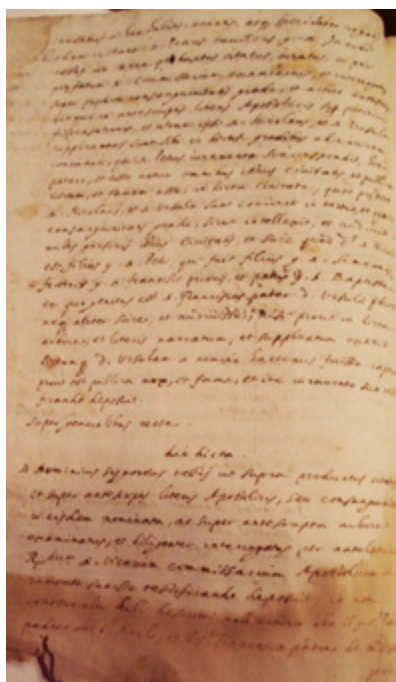
a)

b)

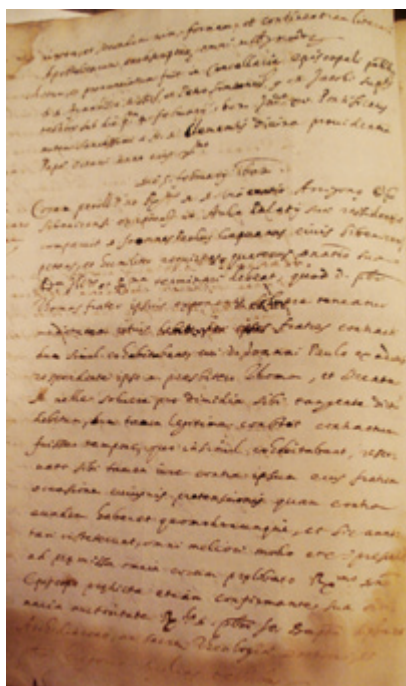
c)

d)

e)

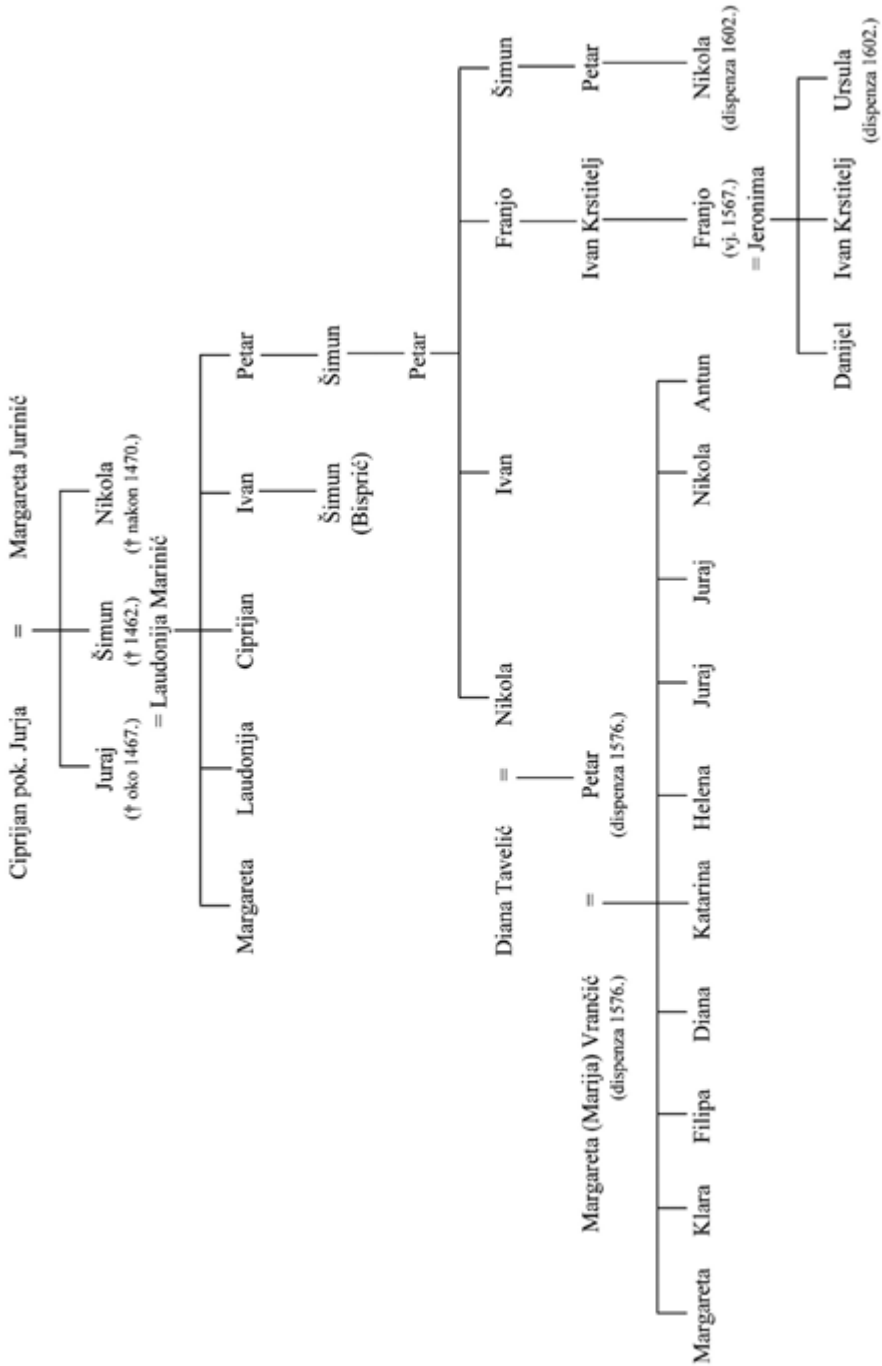

f)

SLIKE 2a, b, c, d, e, f, Bračna dispenza Nikole Divnića i Ursule Divnić

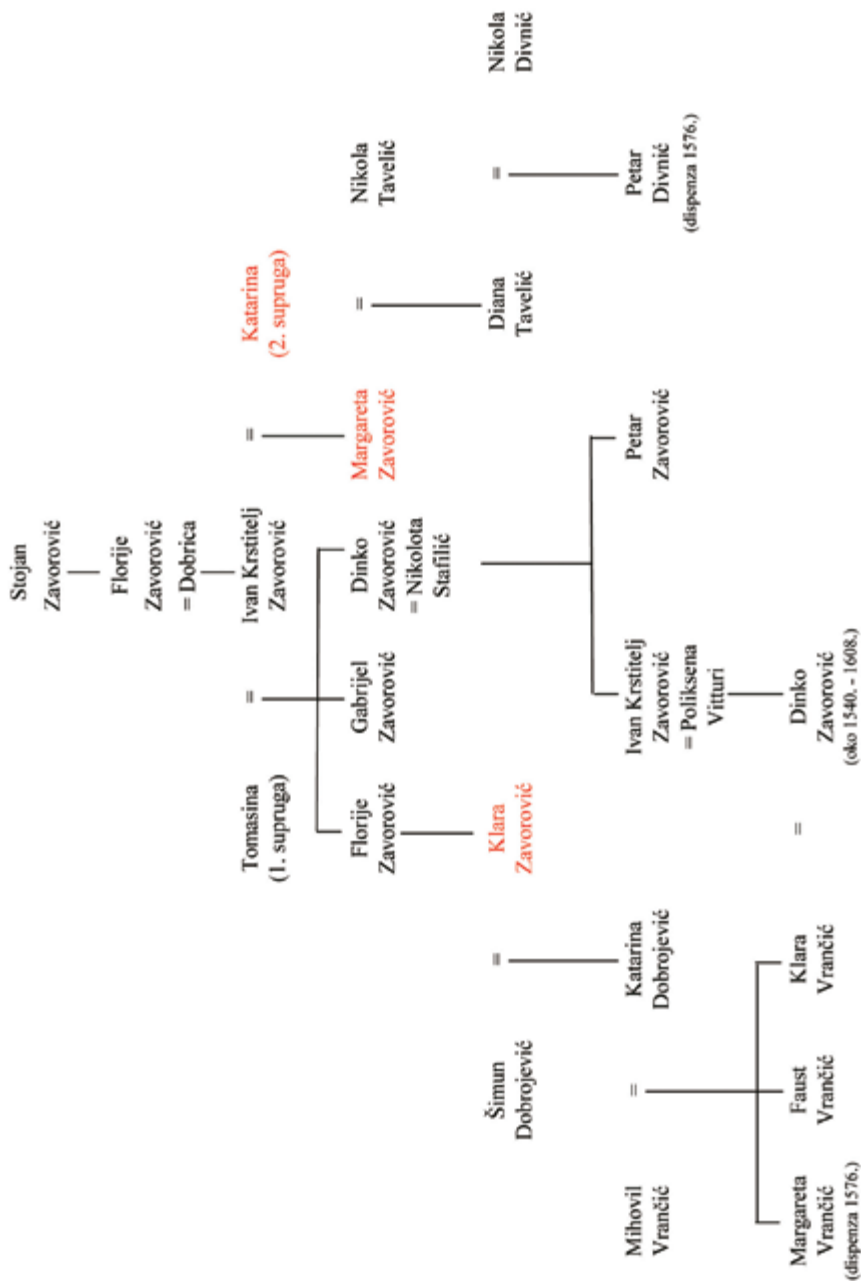

PRIOLOG 3. Rodoslovlje Petra, Nikole i Ursule Divnić (grana Šimuna Ciprijanova)

PRILOG 4. Dio rodoslovlja obitelji Zavorović i Vrančić

IZVORI I LITERATURA

IZVORI:

- Hrvatska – Biskupijski arhiv Šibenik (HR-BAŠ), biskup Luka Spingaroli
Hrvatska – Biskupijski arhiv Šibenik (HR-BAŠ), biskupi Basso i Arrigoni
Hrvatska – Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (HR-NSK), Zbirka rukopisa i starih knjiga, fond Šibenik

OBJAVLJENI IZVORI:

- ALBERIGO, Giuseppe, MELLONI, Alberto, *Conciliorum oecumenicorum generaliumque decreta: Editio critica*, sv. III, *The Oecumenical Councils of the Roman Catholic Church: From Trent to Vatican II (1545 – 1965)*, Turnhout, 2010.
- ALBERIGO, Giuseppe, MELLONI, Alberto, *Conciliorum oecumenicorum generaliumque decreta: Editio critica*, sv. II/1, *The General Councils of Latin Christendom. From Constantinople IV to Pavia-Siena (869 – 1424)*, Turnhout, 2013.
- EHSSES, Stephanus, *Concilii Tridentini actorum pars sexta complectens acta post sessionem sextam (XXII) usque ad finem concilii (17. Sept. 1562. – 4. Dec. 1563.)*, Fribourgi, Brisgoviae, 1965.
- GRUBIŠIĆ, Slavo, *Knjiga statuta, zakona i refomacija grada Šibenika*, 2. izdanje, prev. Zlatko Herkov, Šibenik, 2019.
- KURELAC, Iva, *Petar Zavorović: Posebna uputa u vezi s 33 šibenska sporna sela i ostalim mjestima*, prev. Nina Spicijarić Paškvan, Šibenik, 2023.
- RICHTER, Aemilius Ludovicus, *Canones et decreta Concilii Tridentini*, Lipsiae, 1853.

LITERATURA:

- ASTOLFI, Riccardo, *Il matrimonio nel diritto romano classico*, Milano, 2014.
- BUDAK, Neven, *Na dnu društvene ljestvice; robovi i služničad na istočnojadranskoj obali*, Zagreb, 2021.
- CRNICA, Ante, *Priručnik kanonskoga prava katoličke crkve*, Zagreb, 1945.
- DAUVILLIER, Jean, *Le mariage dans la droit classique de l'Eglise depuis le décret de Gratien (1140) jusqu'à la mort de Clément V (1314)*, Paris, 1933.
- DEBIŃSKI, Antoni, *Church and Roman Law*, Lublin, 2010.
- DONAHUE, Charles Jr., *Law, Marriage and Society in the Later Middle Ages*, Cambridge, 2007.

- DUJMOVIĆ, Frano, Nin i Šibenik, *Radovi Instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru*, sv. XVI – XVII, Zadar, 1969., 615 – 629.
- GALVANI, Federico Antonio, *Il re d'armi di Sebenico*, sv. I, Venezia, 1884.
- GROSS, Karl, *Udžbenik crkvenoga prava Katoličke crkve*, prev. Milan Novak, Zagreb, 1930.
- HEYER VON ROSENFELD, Carl Georg Friedrich, *Der Adel des Königreichs Dalmatien: J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch*, vol. 4, dio 3, Nürnberg, 1873.
- JANEKOVIĆ RÖMER, Zdenka, *Maruša ili suđenje ljubavi: bračno-ljubavna priča iz srednjovjekovnog Dubrovnika*, Zagreb, 2007.
- JURAN, Kristijan, Doseljavanja Morlaka u opustjela sela šibenske Zagore u 16. stoljeću, *Povijesni prilozi*, sv. 46, Zagreb, 2014., 129 – 158.
- KARLOVIĆ, Tomislav, *Consensus facit nuptias* y la presunción de verdadero consentimiento, u: *Problemas del derecho de familia, infancia y adolescencia. Reflexiones desde distintas experiencias jurídicas*, ur. Natalia Rueda, Bogota, 2024., 15 – 74.
- KEČKEMET, Duško i RADAUŠ, Tatjana, Divnić, Frano, u: *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 3, Č – Đ, ur. Trpimir Macan, Zagreb, 1993., 411.
- KURELAC, Iva, *Dinko Zavorović: šibenski humanist i povjesničar*, Šibenik, 2008.
- KURELAC, Iva, Dominicus Zavoreus, u: *Christian-Muslim Relations. A Bibliographical History*, vol. 10, *Ottoman and Safavid Empires (1600 – 1700)*, ur. David Thomas, John Chesworth, Leiden, Boston, 2017., 113 – 118.
- LE BRAS, Gabriel, LEFEBVRE, Charles, RAMBAUD, Jacqueline, *L'âge classique 1440 – 1378: sources et théorie du droit*, vol. VII, Paris, 1965.
- MIAGOSTOVICH, Vincenzo, La Famiglia de Difnico, *Il Nuovo cronista di Sebenico*, god. III, Trieste, 1895., 65 – 100.
- MOGOROVIĆ CRLJENKO, Marija, *Druga strana braka: nasilje i ilegitimnost u (izvan)bračnim vezama na području Porečke biskupije u prvoj polovici 17. stoljeća*, Zagreb, 2012.
- MOGOROVIĆ CRLJENKO, Marija, *Libertatum et dispensationum matrimonialium*: knjige ženidbenih oprosta i dozvola za vjenčanje Porečke biskupije u prvoj polovici 17. st., u: *Bertošin zbornik: Zbornik u čast Miroslava Bertoše*, knj. 2, ur. Ivan Jurković, Pula – Pazin, 2013., 321 – 334.
- MUČALO, Nataša, Crtice o gospodarskim aktivnostima šibenske plemićke obitelji Divnić u XV. stoljeću, *Juraj: Godišnjak Društva za očuvanje šibenske baštine Juraj Dalmatinac*, br. XII, Šibenik, 2023., 10 – 15.

- MUNTÁN, Emese, The Reception of Decree *Tametsi* in Northern Ottoman Europe (1580s – 1680s), *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne (ABMK)*, vol. 121, Lublin, 2023., 281 – 301.
- NERALIĆ, Jadranka, „Ut matrimonium libere et licite contrahere possint“ – Papal 14th and 15th century matrimonial dispensations, u: *Hereditas rerum Croaticarum: ad honorem Mirko Valentić*, ur. Alexander Buczynski i dr., Zagreb, 2003., 38 – 43.
- NOVAK, Grga, Šibenik u razdoblju mletačke vladavine 1412 – 1797 godine, u: *Šibenik: spomen zbornik o 900. obljetnici*, ur. Slavo Grubišić, Šibenik, 1976., 133 – 288.
- PEZELJ, Vilma, Naznake pravnog položaja žene u srednjovjekovnom Zadru, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 43, br. 3-4, Split, 2006., 523 – 551.
- PEZELJ, Vilma, Pravni položaj žene u srednjovjekovnom Šibeniku, *Mustafa Imamović 45 godina naučnog i publicističkog rada*, ur. Jasmin Branković, Sarajevo, Gradačac, 2010., 175 – 197.
- RADAUŠ, Tatjana, Divnić, u: *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 3, Č – Đ, ur. Trpimir Macan, Zagreb, 1993., 407 – 409.
- RADAUŠ, Tatjana, Divnić, Danijel, u: *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 3., Č – Đ, ur. Trpimir Macan, Zagreb, 1993., 409.
- RAVLIĆ, Slaven, ur., Vrančić, Faust, *Hrvatska enciklopedija*, sv. 11, Zagreb, 2009., 499 – 500.
- REYNOLDS, Philip L., *How Marriage Became One of the Sacraments: The Sacramental Theology of Marriage from its Medieval Origins to the Council of Trent*, Cambridge, 2016.
- REYNOLDS, Philip L., When Medieval Theologians Talked About Marriage, What Were They Really Talking About?, u: *Law and Marriage in Medieval and Early Modern Times: Proceedings of the Eighth Carlsberg Academy Conference od Medieval Legal History 2011*, ur. Per Andersen et al., Copenhagen, 2012., 11 – 42.
- SALONEN, Kirsi, Re-defining Marriage Impediments: Tolerating Dubious Marriages through a Special Declaration from the Apostolic Penitentiary in the Late Middle Ages, u: *Law and Marriage in Medieval and Early Modern Times: Proceedings of the Eighth Carlsberg Academy Conference od Medieval Legal History 2011*, ur. Per Andersen i dr., Copenhagen, 2012., 161 – 179.

MREŽNE STRANICE I DRUGI INTERNET IZVORI:

- Aemilius FRIEDBERG, *Corpus iuris canonici*, sv. I-II, Lipsiae, 1879. (pretisak Graz, 1959.), <https://geschichte.digitale-sammlungen.de/decretum-gratiani/online/angebot>, posjećeno 20. 2. 2024.
- Ivo CARNOTENSIS, *Decretum Ivonis Carnutensis Episcopi septem ac decem tomis sive partibus constans*, Lovanii, 1561., https://ia801500.us.archive.org/22/items/Decretum_Ivonis_1561/16582022018888bsb11198588.pdf, posjećeno 20. 4. 2024.
- Ivo CARNOTENSIS, *Panormia*, [S.l.], <https://www.digitale-sammlungen.de/de/view/bsb00106821?page=206,207>, posjećeno 20. 4. 2024.
- Isidorus HISPALENSIS, *Etymologiae. De summo bono*, Venetiis, 1483., <https://archive.org/details/etymologiaeaddde00isid/page/n107/mode/2up>, posjećeno 20. 4. 2024.
- Liber sextus decretalium d. Bonifacii papae VIII. suae integritati una cum Clementinis et Extrauagantibus, earumque Glossis restitutus: Cum priuilegio Gregorii XIII. Pont. Max. et aliorum principum*, Romae, 1582., https://archive.org/details/bub_gb_g0hbC62cFRkC/page/n5/mode/2up, posjećeno 3. 4. 2024.

Iva KURELAC

MARRIAGE DISPENSATIONS FOR PETAR DIVNIĆ (1576) AND NIKOLA
DIVNIĆ (1602) AS A SOURCE OF KNOWLEDGE ON THE DIVNIĆ
FAMILY GENEALOGY AND THE IMPLEMENTATION OF SEVERAL
PROVISIONS OF THE COUNCIL OF TRENT DECREE ON MARRIAGE
REFORMATION IN THE COMMUNE OF ŠIBENIK

SUMMARY

The subject of research are two unpublished marriage dispensations of the years 1576 and 1602, of the members of the noble Šibenik family of Divnić – Petar and Nikola, descendants of the second of the three family branches, originating from Šimun, son to Ciprijan. Starting from the Roman and mediaeval key canon law regulations on matrimonial law – the Council of Trent Decree on Marriage Reformation (*Decretum de reformatione matrimonii*), issued on 11 November 1563 at the 24th Council session, and several provisions of the Šibenik Statute, the implementation of particular provisions of the Council of Trent regarding marriage impediments (*impedimentum consanguinitatis* in particular) in the commune of Šibenik, and the procedure for acquiring and verifying the marriage dispensation (*dispensatio*) are analysed using the examples of dispensations for Petar and Nikola Divnić. The dispensation for Petar Divnić (Malpaga) and Margareta (Marija) Vrančić, granted by Pope Gregory XIII on 3rd April 1576 in Tusculum, was entered in the registry of Luka Spingaroli, Bishop of Šibenik, on 12 May 1576. The marriage impediment (*impedimentum dirimens*) stated in the document is their consanguinity (*consanguinitas*) at two, respectfully three removes. The dispensation furthermore states Margareta's reasons for seeking forgiveness from the marriage impediment, belonging to usual canonical reasons (*causae canonicae motivae*), i.e., *angustia loci* (the narrow confines of a community) and *deficientia aut incompetencia dotis* (absent or insufficient dowry). The dispensation for Nikola Divnić and Ursula Divnić, issued by Pope Clement VIII on 11 July 1601 at Saint Peter's Basilica in Rome, was entered into the registry of Vincenzo Arrigoni, Bishop of Šibenik, on 4 February 1602 at the office of the Šibenik Diocese. In this dispensation, the Pope addressed the vicar of the Bishop of Šibenik, stating that Nikola Divnić and Ursula Divnić, the applicants, had named their consanguinity at two, respectfully three removes as an impediment for marriage without papal dispensations. In both dispensations, it was claimed that neither Margareta nor Ursula had been abducted with the purpose of marriage. Pursuant to the provisions of the Council of Trent, the

Pope granted the applicants dispensations based on the presented reasons and on the type of marriage impediment. Petar and Margareta were married on 19 May 1576, and Nikola and Ursula on 16 February 1602. Furthermore, based on a detailed analysis of the dispensations and data from literature, the exact place of Petar and Nikola in the Divnić family genealogy has been pinpointed, and their kinship with the Šibenik nobility – the Vrančić and Zavorović families explained. Margareta Vrančić was sister to Faust Vrančić – famous humanist, polyhistorian, inventor and lexicographer from Šibenik, and to Klara Vrančić, wife to Dinko Zavorović – humanist and historian from Šibenik. Ursula Divnić was daughter to Frane Divnić – poet, translator and publisher, who translated one work by Marko Marulić into Croatian (the translation has remained in the manuscript form) and published the Šibenik Statute (in 1608). Moreover, new knowledge regarding the so far unknown members of the Zavorović family is offered. Faust Vrančić's grandmother on the maternal side, Klara Zavorović, was married to Šimun Dobrojević; moreover, the Zavorović family members had been related in blood with the Vrančić family members even before the marriage of Klara Vrančić, daughter to Mihovil and Katarina, and sister to Faust, to the historian Dinko Zavorović. Based on the analysis of the dispensations granted to Petar and Nikola Divnić, the types of marriage impediments, the reasons for seeking forgiveness from the impediment, as well as the procedure of acquiring and verifying papal dispensation, it may be concluded that the church authorities in Šibenik had in the subject cases duly implemented the provisions of the Council of Trent Decree on Marriage Reformation in their entirety. The transcripts of both dispensations and a part of the genealogy of the Divnić and Zavorović families may be found as enclosure to this paper.

Keywords: Petar Divnić, Nikola Divnić, Ursula Divnić, Margareta Vrančić, Klara Zavorović, genealogy, matrimonial law, marriage dispensation, Council of Trent, Šibenik.

